

Fr. R. Kreutzwald
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

PÄIKE

TALVE ŽURNAL 1 9 3 7 A

DETSEMBER

**NR
1**

HIND 35 SNT.

Ajakiri lastele ja noortele

„PÄIKE“

toob päikesepaistet igasse perekonda !

„PÄIKE“ on moodsalt toimetatud laste ja noorte ilukirjanduslik ajakiri, mille kaastöölisteks parimad noorte kirjanikud ja kunstnikud, pannes suurt rõhku sisu valikule, tuues uuendusi ja täiendusi igas numbris, kusjuures ka lugejate oma kaastöö leiab sooja vastuvõttu.

„PÄIKE“ ei taha võistelda teiste ajakirjadega, vaid tahab omalt poolt kaasa aidata perioodilise noorsookirjanduse levimisele.

„PÄIKE“ toob peale ilukirjandusliku osa palju muud materjali, kõike, mis huvitab „Päikese“ sõpru. „Päikese Klubi“ toob järgmises numbris üllatusi.

„PÄIKE“ paneb eriti rõhku ajakirja välimusele, kasutades rohkearvulisi kunstipäraseid illustratsioone ning valitud pildimaterjali.

„PÄIKE“ ilmub mitmevärvilise kaanega, igal numbril uus kaanepilt.

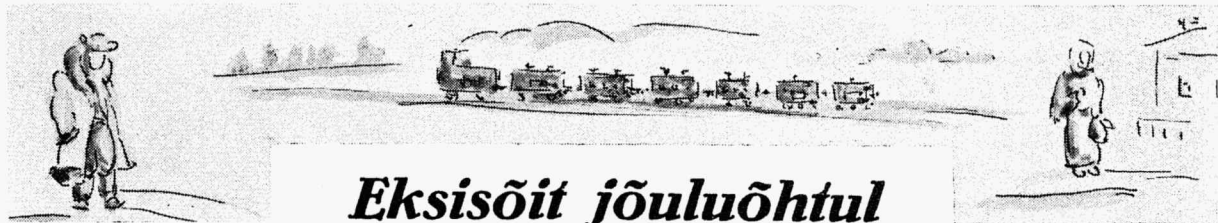
„PÄIKESE“ väljaandmine on usaldatud kirjastus „Kuld kirja“ hooleks.

„PÄIKE“

toob päikesepaistet igasse perekonda !

DETSEMBER 1937

NR. 1

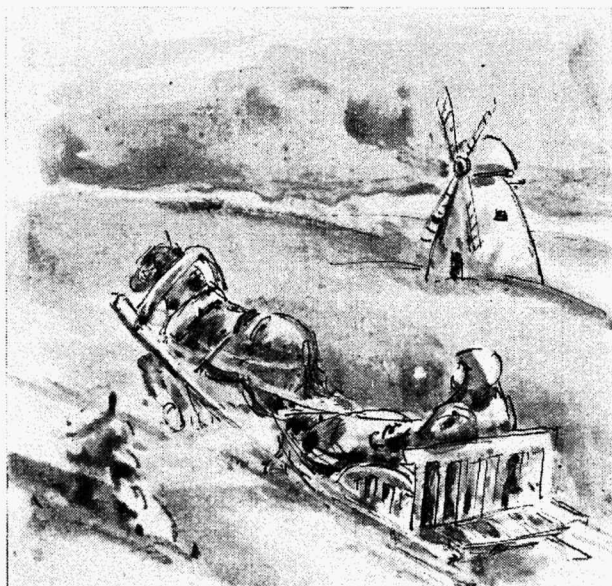

Eksisõit jõuluõhtul

I. Käsper

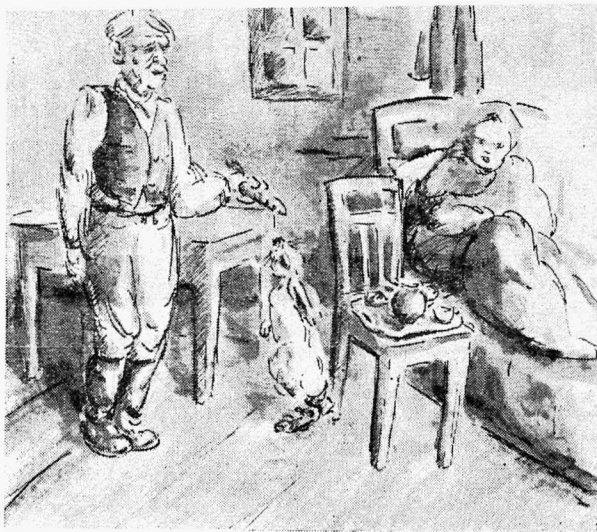
Autori illustratsioonid

Oli jõululaupäev. Paluküla jaamas tuli rongist maha väike tütarlaps, peas suur villane rätt ja käes seotud komps. Ta oli kahesteistkümne-aastane, ta nimi oli Mann. Ta sõitis siia päris üksinda, ema pidi jääma linna. Mann teadis, et jaamas tuleb talle vastu onu ja viib ta saaniga oma tallu. Mann vaatas nüüd ümberringi, kus onu on, kuid teda ei olnud näha. Siis aga astus tema juurde keegi võõras, pikk mees ja küsis jämeda häälega: „Kas oled sina see tütarlaps Mann, kes sõidab oma onu juurde külla?“ „Jah,“ vastas Mann vaevaltkuuldavalt, sest ta kartis seda võõrast, kelle hääli oli nii kare ja silmad nii teravad. „Tule siis mulle järele,“ ütles mees, pöördus ringi ja hakkas nii kiiresti minema, et Mann pooljoostes vaevaga temale järele jõudis.

Mannil läks süda kergemaks, kui ta nägi, et saanile oli ette rakendatud onu hobune Jüri. „Istu nüüd veidi ja oota, varsti tulen tagasi, siis viin sind Mangu tallu,“ ütles mees ja pööras sammud küla poole. Mann vaatas, kuidas üks saan teise järel lahkus jaamapplatsilt, jättes värskes lumes sügavad jäljed. Juba olid kõik inimesed ümberringi kadunud, võõras mees aga ikka veel ei tulnud tagasi. Õhtuhämarus jõudis kätte, taevast oli kaetud pilvedega, sadas lund. Väike Mann nuttis tasakesi omaette, „ehk ta ei tulegi,“ mõtles ta kurvalt. Äkki läbis teda üks mõte: „Ma sõidan üksinda.“ Ta oli ju tihti juhtinud hobust, kui ta onugä koos oli sõitnud, ja vana Jüri tundis teed, oli ainult vaja ohjad käes hoida. Ruttu seadis ta saani

sõiduks valmis. Jüri raputas lume seljast ja sõit läks lahti. Mann tundis ära vanad kohad: siin pöördus tee vasakule, nüüd sõitsid nad vanast tuuleveskist mööda. „Nõõ, mine, mine!“ kiirustas Mann hobust ja Jüri jooksis nii, et võttis hinge kinni. Pimedus jõudis kätte, langev lumi kattis saani, kleepus Manni silmadele. Vaevalt nägi ta, kus läheb tee. „Küllap Jüri seda tunneb,“ rahustas end tütarlaps. Kuid ikka paksemalt ja paksemalt hakkas sadama lund, Jüri sammud muutusid aeglasemaks, sest lumi oli tee kinni tuisanud. Äkki tuli Mannile meelde: „Kus on siis kirik, millest pidime mööda sõitma?“ Pingutatult vaatas ta pimedusse, kuid kirikut polnud näha. Jõuluõhtul

oli kirik alati valgustatud ja selle ümbruses oli palju rahvast, seda teadis Mann, nii et polnud võimalik, et nad oleksid juba sellest mööda sõitnud. Nad söitsid tükk maad edasi, kuid ümberringi oli kõik pime ning vait. Hirmuga sai Mann aru, et nad olid teelt ära eksinud. Mann pööras hobuse teises sihis, kes sügavas lumes ainult vaevaga sai edasi liikuda. „Mine, Jüri, mine!“ palus Mann nuttes. Oli nii pime ja külm, tuul keerutas lund üles, polnud näha, kus maa, kus taevas. Kui kaua nad nii edasi sõitsid, seda Mann ei teadnud, kuid nüüd põrkas saan millegi vastu. Käega katsudes tundis Mann, et see oli puutüvi, nad olid vist metsaserval. Aga kus? Onu talu ümbruses metsa ei olnud. Jüri ei tahtnud enam edasi minna. Hirmunult peitis Mann pea saaniteki alla ja nuttis südantlõhestavalt: „Nüüd pean jääma ööks siia õudsesse pimedusse, lumi katab mu kinni ja ma pean surema. Sellest ei ole mingit väljapääsu!“ Ta nuttis kaua, kuid väsimus võitis teda ja ta ei märganudki, kuidas ta oli jäänud magama.

*

Mann ärkas üles, ajas enda voodis istukile ja vaatas imestunult ringi. Ta viibis kuski võõras toas, mille aken oli lumega kinni tuisanud. Laual seisis väike kuusk, mille küljes põlesid valged jõuluküünlad ja heitsid tuppa imelikke varje. Äkki vilksatas midagi valget läbi toa. Mann arvas, et see on kass. Kuid suur oli ta imestus, kui ta nägi keset põrandat istuvat valget pika karvaga jänest. Jännes liigutas kõrvu ja vaatas nüüd tähelepanelikult Mannile otsa. „Tule, jänku!“ kutsus Mann, ja jännes ei lasknud end kaua paluda, paari hüppega oli ta Manni voodis. Ta puudutas Manni

oma külma, liikuva ninaga, kōditas ta nägu oma pikkade kõrvadega. Kriuksus uks, tuppa astus hallpäine vanamees, käes kandmik kõik-sugu toitudega. „Sa oled juba ärkvel, väike tütarlaps,“ ütles ta lahkelt. „Vaata, ja mu sõber Pellu on juba su voodis!“ Vanamees pani kandmiku Manni ette toolile. „Ära mind karda,“ ütles ta, „ega mina sinu vastu halvem ei ole kui mu jännes.“

„Ei, ma ei karda,“ ütles Mann naerdes ja ulatas vanamehele sõbralikult kätt tutvustamiseks.

„Eksisid vist teelt, tundsin ära Mangu peremehe hobuse,“ ütles vanamees. Mann jutustas nüüd, mis temaga oli juhtunud. „Aga kuidas ma siia olen sattunud?“ küsis ta lõpuks. „Vaata, olen metsnik ja elan üksinda siin metsa sees. Äkki kuulsin korduvat hobuse hirnumist, läksin välja vaatama, kes niisuguse tuisuga veel siia sõidab, ja leidsingi sinu metsa serval. Aga nüüd söö ja siis ruttu tee, Mangu pererahvas kindlasti otsib juba sind.“ Mannile tuli meelde, et ta oli hommikust saadik söömata ja kole näljane. Suure isuga hävitas ta nüüd praetud mune, jõuluvorsti, kuuma piima ning saia meega. „Pellu, kas oled ka näljane?“ küsis vanamees jäneselt ja tõmbas taskust välja suure punase porgandi. „Püüa, Pellu!“ — jännes hüppas voodist maha, sirutas end tagumisel jalgadel istukile ja hakkas nüüd ringi ümber vanamehe tantsima — Mann vaatas ega jõudnud küllalt naerda, nii koomiline oli, kuidas jännes tantsis. „Ta elab minu juures juba kaks aastat ja on mul välja õpetatud,“ seletas vanamees. Jännes sai nüüd porgandi kätte ja hakkas seda krōbistama.

Vanamees seadis end nüüd reisuvale. Ta pani suure reisukasuka selga ja andis Mannile ühe väiksema. Mannil oli kahju lahkuda Pellust, ta võttis teda sülle ja kaisutas. „Kas meeldib sulle minu jännes?“ küsis vanamees. „Jah, väga,“ vastas Mann. „Siis võta ta kaasa, kingin ta sulle,“ ütles vanamees. Mann rõõmutses, niisugust toredat jõulukingitust ei olnud ta veel kunagi elus saanud. „Aga nüüd ruttu tee,“ kiirustas vanamees, „sest aeg on juba hiline.“ Ilm oli vahepeal muutunud vaikseks ning selgeks. Oli imeilus jõuluöö. Mannil seisis pisarad silmis, kui ta pidi jumalaga jätma selle väikese majakese sügaval metsa sees.

Rahuõhtu

Kauguses kumiseb kirikukell,
päevane askeldus lakkab.
Tänane õhtu on vaikne ja hell,
naabruses säravad aknad.

Kuuskedel põlevad küünalde rivid,
valgust täis valatud tuba.
Soojaks saavad kõik südamekiivid —
jõuluõnn tulla võib juba.

Ootavad lapsed ja ootavad vanad,
silmis on naeratah sära.
Õhtu see kõigisse rahu valab,
nutud on lõppenud ära.

Pühalik vaikus on tупpa tulnud,
seisatub mängude trall.
Armastus elab, kurbus surnud,
sündind on Jumala Tall.

Foto Heino Ehapalu, Tartus.

Meie maailmareis

Mihkel Meremaa

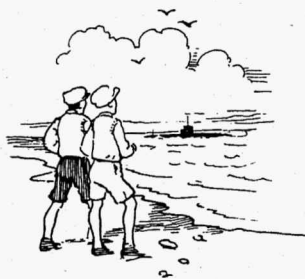
E. Leps'i illustatsioonid

Minu nimi on Mihkel Meremaa. Mihkliks kutsutakse mind kodus, koolis aga hõikavad kõik, nii õpetajad kui ka õpilased, Meremaa. Läänud kevadel sain kümneaastaseks, koolis aga käin juba kolmandat talve. Niipalju ütlen enesetutvustamiseks.

See maailmareis, millest ma nüüd hakkam jutustama, juhtus sel aastal kliistripühade ajal. Asjal olid aga juures hoopis sügavamad põhjused kui paljas reisulust. Kõike seda ma jutustan nüüd ilusti järjekorras.

Nii siis oli just viimane päev ja viimane tund enne kliistripühi. Meie klassijuhataja, härra Lamp, tuli klassi ja hakkas meile välja jagama teatevihke. Meil kõigil oli hirm, et viimati on mõni nõrk sees. Mina kartsin kangesti ajalugu, sellega mul vedas viimasel ajal väga räbalasti. Kolm korda järgemööda küsiti, ja ükski kord ma ei teadnud sellest, mis üles oli antud, roh-

kem kui konna kirpudest. Esimene kord läks meelest ära, kust kohalt oli üles antud, ja õppisin eelmist tundi, teine kord oli küll meeles, aga siis oli jälle spordiplatsil jalgpallivõistlus.

Mina elan päris spordiplatsi lähedal. Mõtlesin küll esialgu, et ma ei lähe, õpin parem, aga kui siis poisid platsil panid nii kangesti kisendama, et seda vähemalt kümne kilomeetri peale pidi kuulda olema, siis ma enam ei pidanud vastu, vaid jooksin minema. Kolmas kord ma arvasin niimoodi, et mis ma ikka õpin, kaks tundi järgemööda on juba küsitud, küsigu vahel teisi ka. Aga preili Majakas, nagu klassi tuli ja oma taskuraamatu lahti tegi, nii kohe hõikas:

„Meremaa!“

Ja kui ma talle siis tükk aega otsa vaatasin ilma et ma midagi oleksin osanud lausuda, siis raputas preili Majakas pead, ütles, ma peaksin küll häbenema oma laiskuse pärast, ja ma nägin oma silmaga, kuidas ta minu nime taha maalits suure kahe.

Ma muidugi häbenesin, oleksin seda ka ilma tema ütlejata teinud. Ja kahetsesin kangesti, et miks ma ometi ei õppinud, aga nüüd polnud enam midagi teha.

Härra Lamp tuli vihkudejagamisega järjest lähemale minu nimele. Mõnda ta kiitis, mõnda jälle laitis, nii nagu numbrid olid kellegi. Mina kuulasin teda ainult poole kõrvaga, ise mõtlesin, et kui seekord veel kuidagi peaks hästi minema, see tähendab, kui mul pole aja-loos nõrk (mul oli semestri alguses ju paremaid

numbreid ka), siis ma õpin igaks tunniks, olgu siis spordiplatsil kas või maailma kõige paremate mängijate vahel võistlus või tulgu Hagenbeck oma loomaaiaga meie hoovi peale. Tahtsin just panna kätt südamele ja seda endale vanduda, kui härra Lamp hõikas:

„Meremaa!“

Mul läksid kohe ärevusest jalad nõrgaks, kui tõusin ja läksin tema juurde, ja süda tegi sees kõrgushüpet.

Härra Lamp avas teatevihu ja vaatas mu numbreid. „Oi, oi, Meremaa!“ ütles ta. „Mis ma näen? Sul on ajalugu nõrk.“

„Ikkagi!“ mõtlesin mina ja nutt kippus vägisi kurku.

Härra Lamp noomis mind veel tükk aega, tuletas meelde, et see oli mu esimene nõrk, ja nõudis, et andku ma talle oma sõna, et see jääb ka viimaseks. Lubasin muidugi, läksin kohale tagasi ja hakkasin mõttes arutama, mis ütlevad isa ja ema selle loo kohta.

Henn Kaasikul, kes koolis istub minu kõrval ja muidu elab meie kõrvalmajas, oli koguni neli nõrka. Eesti keel, rehkendus, kodulugu ja kah ajalugu. Aga tema polnud selle üle veeranditki nii kurb kui mina, tema oli niisuguse asjaga juba harjunud. Ta õppis küll, ta polnud sugugi laisk poiss, aga tal oli lihtsalt halb pea. Laskis kõik tarkuse liiga ruttu läbi. Kooli pidi Henn näiteks alati sõitma omnibusega. Õppis kuni kolmveerand kaheksani, siis hüppas bussile ja kihutas kooli. Nii seisis tal esimese tunni natukenegi meeles. Kui ta aga proovis

jala minna, auras juba poolel teel kõik nelja ilmakaare poole laiali.

Koju läksime harilikult koos, siis tal ju enam polnud bussi vaja. Nii sündis ka seekord. Aga mida lähemale me kodule jõudsime, seda vähem ma tahtsin sinna saada. Lõppeks jäin päris seisma ja ütlesin:

„Ma õige lähen veel tagasi ja jalutan veidi. Ei taha nii vara koju minna, emal pole vast veel lõuna valmis. Mis seal ikka niisama vahetida tühja kõhuga.“

Henn aga sai otsekohe aru, milles asi seisis. „Ära sa tule mulle luuletama,“ rääkis ta, „ma tean väga hästi, sa kardad nahatäit. Aga vaata, ma arvan, sa oled lihtsalt naljakas. Kaua sa jalutad, tund või kaks, siis lähed ikka koju ja saad nahatäie kätte. Mina saan ka igal numbrite teatamise päeval oma sauna ära, aga mina just püüan rutemini koju saada. Mida ennem see möödab on, seda parem ja siis võib jälle kuni jõuludeni hooletult elada.“

Mind tema kõne ei virgutanud aga sugugi edasi minema. Ma ju seda ei kartnudki, et saan peksta, mul oli palju rohkem hirm selle eest, kui isa mind hakkab tõsiselt noomima ja ema ohkab ning vaatab etteheitvalt otsa. Toetasin seljaga vastu planku ja ütlesin, et minu pärast võib ta endale kas või lennuki üürida, et õigeks peksuajaks koju jõuda, mina aga jään nüüd siia.

Henn vaatas mind, nägi vist, et mul oli väga kindel nägu ees, siis jäi ka minu kõrvale seisma.

Nii seisime seal tükk aega. Kuhugi minna polnud lusti. Ma ei tea, mis Henn mõtles, minu mõtted aga polnud küll kuigi lõbusad.

Korraga tegi Henn rõõmsa näo ette, hüppas plangu najalt eemale ja jäi harkis jalgadega minu ette seisma, nagu koer, kes arvab, et nüüd hakkad sööma. „Tead sa, mis?“ ütles ta õhinal. „Mulle tuli praegu pagana hea mõte. Arva ära, mis see on, siis saad mu onu kannused endale.“

Tema onu oli juba ammu surnud. Aga ta oli olnud vanasti Vene sõjaväes mingisugune allohvitser. Oma kannused jättis ta Hennule päranduseks. Nendega nüüd Henn uhkustas iga päev ringi, vahel sidus nad saabaste külge, suvel aga isegi paljaste jalgade taha. Harilikus meeoleolus ma oleksin kindlasti hakanud arvama, et vahest siiski juhtuvad kannused minule saama, nüüd aga oleks mu huvi võib-olla ainult siis ärganud, kui Henn oleks mulle lubanud

terve ohvitserimundri. Ütlesin, et hoidku oma head mõtted ja kannused endale, aga mind jätku rahule.

Henn ei pannud mu soovitusi tähelegi. „Hea küll,“ rääkis ta, „kui sa ei taha arvata, siis ma ütlen ise. Tead, ma sain mineval nädalal ühe kuuenda klassi poisi käest pagana hea tindikummi. See nagu lakub kohe paberilt tindi ära. Mis sa mõtled, kui hõõrume sinu nõrga välja ja kirjutame „hea“ asemele?“

„Hõõru oma nõrgad välja,“ vastasin mina.

„Sellest pole midagi kasu,“ seletas Henn. „Isa teab juba ette ära, et mul nõrgad on. Ta ei vaatagi teatevihku, enne kui mulle nahatäie kätte mõõdab, alles siis istub laua taha ja hakkab lugema, palju neid seekord on.“

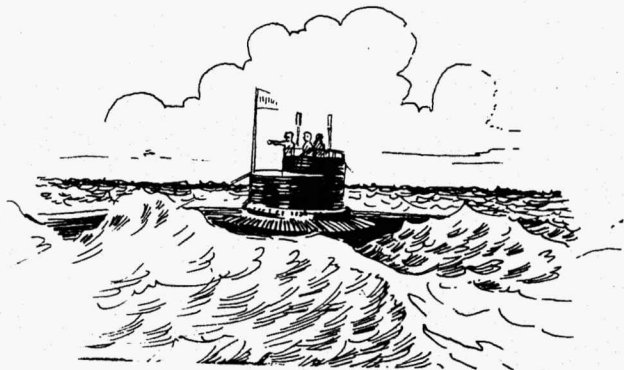
„Nojah,“ nõustusin mina, „siis ei ole küll mõtet. Aga vaata, kui me minu nõrga välja hõõrume ja hea asemele kirjutame, võib-olla härra Lamp näeb ära, kui ma teatevihu isa allkirjaga tagasi viin.“

„Rumal!“ ütles Henn. „Kui isa allkiri käes, siis võtame jälle hea välja ja kirjutame nõrga asemele.“ Henn otsis oma kummi taskust välja ja näitas mulle. „See on ameerika kummi,“ seletas ta. „See poiss, kelle käest ma ta ostsin, ütles, et sihuke siit üldse saada ei ole, mis siis viga poistel oleks endale tunnistusi teha. Temal on vend Ameerikas, see saatis. Näed, siin on isegi ameerika tempel peal,“ näitas ta näpuga paari segast kriipsu kummi teisel küljel.

„Lähme siia hoovivärava taha,“ pani ta ette. „Siin veel mõni näeb.“

Läksime. Otsisin oma teatevihu välja ja andsin Henu kätte. „Aga tee sa ettevaatlikult,“ hoiatasin, „et keegi aru ei saa, et on hõõrutud.“

„Ma ju rääkisin sulle,“ vastas Henn uhkelt, „et see kummi ei hõõru, vaid lakub tindi ära.“

Inglise lastele paneb jõuluvana kingid öösi sukkadesse. Seda röömu nende leidmisel!

Ta tõmbas paar korda ettevaatlikult üle mu nõrga. Aga tagajärgi polnud seal näha mingisuguseid. Kuid see polnud minu arust ka mingi ime, ta ju tõmbas nii õrnalt, et kummi vaevalt puudutas paberit.

„Anna siia!“ ütlesin. „Ega siis kummi, olgu ta ameerika oma või missugune tahtes, ei hinga ülevalt õhust tinti sisse. Ma ise proovin.“

Hõõrusin ise. Nõrk läks natuke heledamaks küll, aga ärakadumiseni jäi veel palju maad. Tõmbasin veel tugevamini. Ikka polnud soovitavaid tagajärgi. Ja aegamööda, mida tugevamini ma töötasin, seda vihasemaks ma läksin. Lõpuks hõõrusin juba nagu pleki väljavõtmise masin. Sellest siis tuligi, et enne kui asjast õieti arugi sain, oli nõrk küll jäljetult kadunud, aga selle asemel oli paberis auk.

„Oi!“ ütles Henn kokkunikult.

Mina ei osanud ehmatusega sedagi öelda. Hakkasin, häbi on küll tunnistada, lihtsalt nutma.

„No nüüd on lugu lahti,“ lausus Henn löödult. Ta viskas oma ameerika kummi vihaga üle plangu ja lubas poisi, kes talle selle müünud, läbi kolkida, aga ega see kõik midagi parandanud. Auk jäi ikka teatevihku alles.

„Nüüd ma ei julge üldse enam koju minna,“

ulgusin mina. Mõtlesin seda seekord päris tõsiselt.

Henn laskis kurvalt pea longu.

„Õigust-öelda,“ tunnistas ta, „ega minagi taha sinna hea meelega minna. Kas sa tead ka, kui valus on sihuke nahatäis?“

Mina tahtsin küll nutmist järele jätta, aga nüüd jooksid pisarad juba iseenesest silmadest välja ja mööda põski alla. Mine tea, kaua me oleksime seal hoovis niiviisi konutanud, kui poleks tulnud selle maja kojamees ja öelnud, et kui me ei lähe otsekohe minema, siis tema virutab luuga. Et mine tea, mida me seal luurame. Lasksime siis jalga, sest niisuguseid vanamehi ei saa hästi uskuda. Kui ikka süda täis läheb, siis viimati virutab ka.

„Mis sa arvad,“ ütles Henn äkki, kui olime juba tänaval, „kui õige läheksime Aafrikasse. Lõvijahile näiteks või kaupleme ennast mõne neegrikuninga juurde riiklikuks nõuandjaks. Ma olen lugenud, valged mehed olevat seal väga hinnas.“

Pidin oma kurvale seisukorrale vaatamata tema jutu peale naerma.

„Sa vist arvad,“ tähendasin, „et Aafrika on siinsamas teie kapsaaia taga. Ja kas tead, lõvi sööb su ära.“

„Häh!“ tegi Henn põlglikult. „Küll ma juba selle loomaga saan hakkama. Vaata, lõville ja metsloomadele tuleb ainult nii, hästi julgelt silma vaadata,“ ta põrnitses mulle otsa pärani-kistud, liikumatute silmadega, „ja nad pühivad minema, nii et liiv keerleb taga.“

Jäin mõtlema. Lõppeks, Hennul oli ju õigus, koju minna ma ei saanud, nii siis oli ükskõik, mis teha. Ainult Aafrika oli minu arvates siiski natuke kaugel. Aga võiks ju põgeneda kuhugi lähemale, näiteks Lätimaale.

Henn raputas pead.

„Mida sa kavatsed Lätimaal peale hakata?“ küsis ta. „Kas seal on lõvisid või neegrikuningaid?“

Ütlesin, et minu teada pole.

„Ära siis räägi rumalusi,“ ütles Henn.

„Vaata, ma mõtlen praegu, et oleks me kuidagi pääseks Tallinna. Seal edasi saada on juba kerge. Poeme kuhugi laevapunkrisse, oleme seal seni kui laev on juba sadamast kaugel, siis tuleme välja ja ütleme kaptenile, et tere hommikut, papi. Sülitab mis ta siis sülitab ja vannub mis vannub, merre ta meid ikka ei viska. Ja laeva tagasi ka ei pööra, see on juba selge. Läheb see laev siis kuhu ta läheb, sadamas ronime maha ja poeme teise laeva. Niiviisi ükskord ikka jõuame Aafrikasse, see on selge,“ rääkis ta.

Mulle meeldis tema plaan päris hästi. Unistasin juba ammu merimehe-elust ja seiklustest, mis oli minu arvates kümme korda etem kui koolipingis tukkumine.

„Kui sust saab päris kindel kaasatuli,“ hakkasin otsustavalt rääkima, „siis arvan, et võin muretseda niipalju raha, kui meil tarvis läheb.“

„Sa vist arvad, et teen nalja,“ vastas Henn pahaselt. „Aga kust sa võtad selle raha?“ oli ta sealsamas huvitatud.

Seletasin talle, et mul on kodus hoiukarp, kuhu olen juba mitu aastat korjanud raha. Seal on sees peaaegu viisteist krooni.

„Minul on ka kaks krooni ja kolmkümmend kaheksa senti,“ teatas Henn. Ta tõstis näpu püsti, et ma teda ta mõtiskelus ei segaks, ja hakkas arvestama: „Tallinna sõit maksab umbes neli krooni, meie saame õpilastunnistusega poole hinnaga, see on siis kahe peale kokku neli

Isegi jänesed rõõmutsevad, et jõulud on pea käes.

krooni. Oh,“ löi ta rõõmsalt käega, „sealt jääb ju veel hiiglailus summa üle.“

Läksime koju raha järele. Mina läksin tasakesi köögiuksest sisse, õnneks parajasti polnud seal ühtki hinge, hiilisin koridori pidi oma toa ukсени ja saingi sealt rahakassa kätte. Teised kuuldusid kõik olevat söögitoas. Ema arutas parajasti, kui ma selle uksest mööda hiilisin, et ei tea, kuhu see poiss ometi täna nii kauaks peaks jääma. Lippasin ruttu välja tagasi ja pistsin jooksma. Nurgal vaatasin veel kord üle öla ja silmad kippusid nagu natuke vesiseks minema. „Jumal teab, kas ma seda kohta enam kunagi näen,“ mõtlesin.

Henn ootas mind juba Lambijala vürtspoe akna all, nagu meil oli enne kokku räägitud. Temal oli samuti hästi läinud, isa ja ema olid olnud hoopis kuuris puid lõhkumas. Panime siis mõlema kapitalid minu kampsunitaskusse, mis on selle poolest kindel, et tal on ameerika lukk peal, ja läksime jaama.

Sõit läks kõigiti hästi, keegi ei pannud meid tähele, sest õpilasi oli seekord terve rong täis. Tallinna jõudsimise õhtuks. Mina tahtsin minna kuhugi võõrastemajja, aga Henn ütles, et ei maksa, raha läheb ja teiseks me peame ju, kui Aafrikasse tahame minna, juba harjutama väljas magama. Seal tulevat vahel mitu päeva marssida, ilma et näeks inimese hingegi, kus seal siis igal sammul need võõrastemajad on. Mina vaidlesin küll vastu, et Aafrikas on ometi soojem kui siin, aga Henn väitis, kõrves olevat ainult päeva palav. Ööd olevat seal umbes niisama külmad kui põhjanabal.

Nii siis jäi õigus jälle temale. Pugesime magama postkontori võõrusesse. Üks hea inimene juhatas meid sinna. Aga oli küll külm. Ära tahtis kohe võtta. Tõusin küll öö jooksul mitu korda üles ja jooksin ümber postkontori, et natukenegi sooja saada, aga hommikuks olime ikka mõlemad kanged nagu pulgad. Ja kus oli nohu! Nina jooksis mul nii koledasti, et sea kas või pang alla.

Kui olime tükk aega ringi joosnud ning karelnud ja natuke toibunud, ostsime ühest vürtspoe pool kilo saia ning naela vorsti ja pistime peaaegu kõik kinni. Nii näljaseks olime läinud vahepeal.

Siis alles ma märkasin, et meil olid raamatupidapid ikka veel käes. See oli nähtavasti vanast harjumusest.

„Kuhu me need paneme?“ küsisin Hennult nõu. „Ma arvan, kõige parem, viskame nad merre. Mis meil neist enam kasu on.“

„Kus sa sellega!“ hüüdis Henn. „Midagi ei tohi me merre visata. Ega sina tea, mida meil neegrite juures vaja läheb. Võib-olla peame sinna kooli asutama. Sa ei arva ometi, et hakkame õpetama ilma raamatuteta?“

„Nojah,“ nõustusin. „Olgu nad siis pealegi. Kuigi rasked nad ju pole. Ja võib-olla, kui oleme juba laevapunkris, hakkab meil seal järsku igav. Siis kas või valime mõne keerulise rehkendusülesande välja ja vaatame, kumb saab ennem valmis.“

„Ka seda võib,“ ütles Henn. „Aga mis me nüüd teeme? Kas läheme kohe parajat laeva otsima?“

„Mina tahaksin näha enne veealuseid paate ja pilvelõhkujaid,“ seletasin.

Pidasime tükk aega nõu. Tegime otsuseks, et läheme kohe sadamasse, vaatame veealused paadid üle, otsime endile paraja laeva välja, millega kaasa sõita, ja siis läheme pilvelõhkujaid vaatama. Päevaajal niikuinii ei saa punkrisse pugeda, seda peab ikka tegema pimeduskatte all.

Küsisime ühelt mehelt teed ja see ütles, et sadamasse polevat kuigi kauge. Näitas käega ka, kuhu poole peab minema. Ta ei petnud küll, sest olime õige varsti sadamas.

Küll seal oli palju igasuguseid paate ja laevu. Mitu korda rohkem ikka kui meie kodulinna paadisadamas sõudepaate, mootorpaate ja süstasid kokku. Henn tahtis hakata ära lugema, palju neid siis kokku on, aga paar paati sõelusid seal teiste vahel edasi-tagasi ja ajasid tal peagi lugemisjärje segi.

„Aga kus siis veealused paadid on?“ küsisin äkki. Need olime vahepeal juba hoopis unustanud.

Henn seadis käed torusse nagu kiikrid silmade ette ja vahtis niimoodi igale poole ümber ringi.

„Ei ole jah,“ ütles ta siis ja võttis käed jälle ära.

„Vahest sõitsid kuhugi ära?“ oletasin mina.

Henn raputas pead. „Siis oleks sellest lehes lugeda olnud,“ ütles ta. Ta tõmbas otsa kortsu, sest niiviisi olevat tema enda sõnade järgi parem mõelda.

Silmitsesin veel kord kõik laevad teraselt läbi, aga neid, mida otsisin, ei olnud tööpoolest nende seas. Olin ju pildi peal allveelaevu küllalt näinud ja teadsin, et on päris võimatu neid teiste laevadega segi ajada.

„Nüüd ma tean,“ hüüdis Henn. „Kuidas me ometi ennem ei tulnud sellele. Nad on vee all.“

„Mis nad seal teevad?“ küsisin mina.

„Mitte midagi,“ seletas Henn. „Kas sa siis ei tea, et allveepaadil on täiesti ükskõik, kas ta on vee all või peal. Täna, näed, niisugune tuuline ilm, siis mehed mõtlesid, et lähme parem põhja, seal palju rahuikum olla kui üleval.“

Mina jäin natuke kurvaks.

„Oota,“ ütles Henn. „Lähme siit mööda silda kaugemale, vaatame, vahest ta pole liiga kaugel sillast ega liiga sügaval ka. Näeme vahest mastiotsagi.“

Läksime kuni silla lõpuni. Seal tegi Henn jälle rusikatest kiikri ja hakkas vette vahtima.

„Oota!“ hüüdis ta. „Seal vist paistabki midagi.“ Ta kummardus ettepoole, et paremini näha, aga siis kuuldus korruga suur sulpsakas ja Henn oli kadunud. Mina ehmusin hirmsasti ära ning pistsin karjuma. Henn tuli varsti vee peale tagasi. Ta rabeles seal ringi nagu linalikku visatud kassipoeg.

Mina arvan küll, Henn oleks sinnasamasse uppunud, kui mitte poleks sinna kihutanud üks mees mootorpaadis ja Henu tukkapidi välja tõstnud. Mulle tuli, kui mu kaaslane oli juba võõra mehe paadis, meelde palju asju, kuidas oleksin saanud ta merest välja, aga siis polnud neid abinõusid enam vaja. Kui neid vaja oli, siis ei tulnud mulle midagi meelde.

Mees andis Hennule sealsamas suure kuiva teki ümber ja oma kummimantli veel otsa, minu kutsus ka paati. Siis hakkas pärima, mida me seal teeme.

„Otsisime allveepaate,“ seletasin mina.

Mees naeris selle peale hirmsasti.

„Hea küll,“ ütles ta pärast. „Sõidutan teid natuke ja näitan teile neid. Muidu hakkate pärast jälle upitama ja upute veel ära.“

Ta pani mootori käima ja paat sõitis tuulekiirusel minema. Küll oli uhke tunne niiviisi kihutada. Inimesed vahtisid meid ümberringi laevadelt, nii et mina ei saanud teisiti, kui ajasin rinna ette ja tõusin paadininasse püsti seisma, nagu oleksin juba vana merimees.

Meil andis hulk aega sõita, enne kui all-

veepaatide juurde saime. Need olid hoopis teises kohas kui meie otsisime. Kihutasime neile päris lähedale ja siis pidas võõras mees paadi kinni, et saaksime neid põhjalikult silmitseda. Vahtisime siis ka vähemalt tund aega, silmad pärani.

„Küll on ikka uhked asjad,“ ütlesin mina, kui sõitsime jälle kalda poole. „Aga palju tore-dam oleks, kui neid oleks kümme või kakskümmend tükki.“

Paadiomanik seletas meile, et kui me koju minnes hästi virgad oleme ja kõik vanaraua, olgu see siis kas või vana tünnivits, kokku korjame ning siia saadame, võib varsti olla siin allveepaate kahe asemel kakskümmend tükki.

„Meil on tünnivitsu kodus küllalt,“ ütlesin mina, „aga ma ei saa minna järele, sest läheme maailmareisule.“

„Ma viin teid enda poole,“ vastas mees. „Seal peame nõu.“

Nii sai Henn sooja ahju juures oma riided jälle ära kuivatada, ja kui olime selle lahke mehega õhtuni rääkinud, siis otsustasime ühest suust, et maailmareisule läheme kunagi teine kord. Nüüd sõidame koju, räägime vanematele kõik ära (seda pidin talle ausõnaga lubama ja oli ka hea, sest muidu ma oleks vast hiljem jälle kahtlema löönud), ja kui kõik on korras, hakkame kibedasti korjama vanarauda. Niisiis sõitsimegi õhtul kodu poole tagasi.

Nüüd käime jälle koolis. Selle augu pärast oli esialgu küll hiiglalament ja pahandus, niisama nagu maailmareisugi pärast, aga nüüd on see kõik juba möödas ja unustatud. Et sihukest asja enam teine kord ette ei tuleks, õpin nüüd iga päev korralikult (õnneks ei peeta ka sügisel jalgpallivõistlusi), aga mis peaasi, vanarauda on meil Hennuga juba korjatud terve kuuri täis, nii et emal pole enam kuhugi puid panna.

Talvesport

Väike Jaan sai suusad

Sulev

No see oli alles üllatus, kui isa hilisõhtul linnast saabudes astus tuppa, habe härmatunud, ja Jaanile, kui poiss agaralt aitas kasukat maha võtta, muheldes sosistas: „Jaan, mine vaata, mis imeloomad seal saanis peaksid olema. Aga enne pane palitu selga ja müts pähe.“

„Imeloomad?“ päris Jaan. „Kas päris elusad?“

„Mine aga mine,“ naeris isa, „küll ise näed. Mine ruttu, muidu jooksevad minema veel. Eriti vilkad on nad lume peal.“

Jaanil kähku palitu seljas, kahmas mütsi ja tõttas õue, kus sulane Toomas parajasti vedas saani kuuri alla.

„Toomas, ae, kus on imeloomad, mis isa tõi?“

Toomas tegi suured silmad. „Mis sa ütlesid? Ah soo, need on kuuris seinä najal. Jaa, jaa, küllap on nad sulle parajad.“

Jaan ei uskunud silmi, kui nägi kuuris tuli-uusi suuski, ilusti pruuniks värvitud, ja kollaseid suusakeppe. Suusad olid tema unistuseks juba möödunud talvel, siis kui suuremad poisid noorkotkaste rühmast endale õpetaja juhatusel meisterdasid lumelaudu, millega lumehangest alla liuglesid nagu linnud. Jaan kahjuks oli seekord veel liiga väike selliseks meistritööks ja pidi nukralt teiste poiste talvelõbu pealt vaatama. Nüüd aga olid tal kõige toredamad suusad, tuliued ja otse linnast toodud.

Vahepeal tuli isa kuuri juurde. „Vaata, Jaan, need suusad saatis sulle onu Peeter linnast. Homme, pühapäeval, tuleb ta meile. Vaata, et sa teda ilusti tänad.“

„Muidugi,“ ütles Jaan õnnelikult. Ta ei raatsinud enam oodata, vaid tõukas jalad suusarihmadesse, andis keppidega hoogu ja ennäe — libises edasi üsna kergelt paar sammu! Kuid õueväravas, kus lumi libedam, kippusid suusad vägisi laiali. Ei, ega suusatamine polnudki nii väga lihtne, vaid nõudis õppimist. Aga Jaan suusatas vapralt edasi, välja sauna juurde, kust väike kallak viis linaleole. Ta andis keppidega hoogu ja kuigi põlved värisid erutusest ning tuul vuhises ümber ninaotsa, jõudis õnnelikult alla. Alles kui suusad peatusid, kukkus Jaan lumme. Toomas, kes oli seda imet vaatama tulnud, vangutas pead: „Oi, oi, ei mina enam julgeks siit alla sõita.“

Emal oli tegemist, et Jaani tuppa saada. Poiss võttis hoolikalt suusad alt, viis kaasa tuppa, kus lumi nendelt kohe sulas ja suusalaud märjaks tõmbusid. Jaan pani suusad

ilusti teineteise kõrvale vastu sooja ahju kiuva ja istus söögilauda.

Peale õhtusööki ütles isa: „Onu saatis sulle veel suusamääret ja õpetuse, kuidas suuskadega ümber käia.“

Jaan aga oli kogu oma mõtetega nii oma imeloomade juures, et hajameelselt vastas: „Jah,“ ega pannud seekord isa sõnu tähelegi. Isegi õõsi nägi ta und vaid suuskadest, milledega kõigi teiste ees tuiskas hiiglakõrgest mäest sulgkergena alla. Korruga aga suusad tegid praks-praks ja Jaan lendas lumehange. Lendas nii suure hooga, et üles ärkas.

Oi, ta oli täna kaua maganud. Väljas oli juba valge, nii valge, et Jaan nägi esimese pilguga — suusad seisid ahju ääres ning olid päris terved. Oh, kui kohutav oli see ragin...

„No tere, Jaan,“ hõikas keegi. Jaan pööras ruttu pea. Seal seisis ju onu Peeter, võttis parajasti reisukasukat seljast. „Tere, kallid onu, ja suur, suur tänu suuskade eest. Oi, onu, olen nii õnnelik!“

„Kuidas siis suuskade käsi käib?“ päris onu muiates ja vaatas ahju poole. „Oi, oi,“ raputas ta pead. „Nii jäävad nad sul varsti haigeks!“

„Haigeks?“ ehmus Jaan ja hüppas voodist.

„Jah,“ vastas onu. „Suusad on nagu inimesedki. Jäävad haigeks ja siis nad enam ei saa sind sõitma viia. Sa pead suuskade tervise eest samuti hoolitsema nagu enese eest.“

„Kuidas ma seda teen?“ päris Jaan agaralt.

„Oota, enne pane ennast riidesse, siis lähme isa ja emaga einestama ja pärast sööki pean sulle väikese õppetunni!“

„Vaata,“ ütles onu hiljemini. „Esimeseks nõudeks on suuskade tervishoiu juures, et kui oled sõitmise lõpetanud, puhastad suusad juba väljas hoolikalt lumest ja jääkirmest, enne kui tuppa tood.“

„Jah, ja siis panen kuuma ahju kõrvale,“ arvas Jaan.

„Ei, seda sa ei tohi teha. Võid neid ainult sooja tuua ja seniks, kuni suusad on täiesti kuivad. Siis paned suusad jälle kokku, põhjad vastamisi — nii nagu isa nad sulle linnast tõi. Keskele asetad paarisenteimeetrise puuklotsi, et suuskadele jääks nende painutatud kuju. Nüüd seod suuskade mõlemad otsad rihmadega kokku. Vaata nii...“ (Onu joonistas paberile kokkupandud suusad.) „Seda pead sa alati tegema, kui sa tahad, et su suusad jääksid painduvaiks ja vedrutavaiks. Pealegi pead sa alati silmas pidama, et suusad ei oleks niiskes ega liiga soo-

Üles võetud „Ilford'i“ negatiivmaterjaliga.
Väike Jaan sai suusad.

jas ruumis — kõik see mõjub suuskade tervisele väga pahasti. Eriti, kui kevad tuleb ja suuski viid talvekorterisse, ära unusta neid kokku panemast ning puuklotsi vahele asetamast. Muidu lähevad järgmiseks talveks suusalauad sirgu. Nii, see on sulle nüüd selge. Raskem on sul kindlasti tõrvamisega tegelda.“

„Tõrvamisega? Kas ma pean oma ilusaid suuski tõrvaga määrima?“

„Kindlasti, see kaitseb neid niiskuse vastu. Vaata, varsti, kui nüüd iga päev hakkad suuskadega kooli sõitma, on sinu suuskade alt pruun, ilus värvikord ära kulunud ja põhjad lähevad päris valgeks. Siis pead võtma head vedelat männitõrva ja viima suusad kuuma saunaruumi. Seal paned suusad pingile ja katad riidelapiga suusapõhjad ühtlase õhukese tõrvakorruga. Mõne aja pärast on tõrv puusse imbunud, siis pead suusad katma uue tõrvakorruga, kuni see omakorda on puusse imbunud. Tõrvamist kordad seni, kuni tõrv enam ei imbu suuskadesse, siis pühid üleliigse korra jälle suuskadelt maha. Kiiremini läheb, kui kuumutad kas priimusetulul või põleva ahju ees suuskade mõlemaid külgi. Siis katad ühe osa suusapõhjust tõrvaga ja kuumutad seni, kuni tõrv päris keema hakkab ja puu sisse imbub. Niiviisi tõrvates alga ninast, siis tõrva keskkohast ja lõpuks suusa kand. Parem aga on, kui isa või Toomas sind alul aitab tõrvamise juures, et ei

Lume ootel

Heino Tepp

Tuleks juba lumesadu,
löpeks sügisene hall,
katakas musti teid ja radu
pehme lumesall.

Rooste läinud kelgurauad,
aga pole lund!
Kõverduvad suusalauad
sõidust näevad und.

Oota, oota, — küllap tuleb
varsti kibe külm,
see siis pori kinni suleb
kõvaks nagu malm.

Kargeks jääks siis tihenevad
mustendavad veed.
Küll siis kelgud vihisevad
piki lumist teed.

Siis saab sõita risti-põiki
mäest alla — hoi!
Võidu sõitma kutsun kõiki —
eest — ohoi, ohoi!

juhtuks mingit äpardust. Niiviisi, mu poiss. On sul veel küsimusi?“

„Jah, aga ma olen tähele pannud,“ sõnas Jaan, „et poisid sageli määrivad suuski rasvaga, et oleks libedam sõita.“

„Rasvaga, muidugi võib seda teha. Kui tahad, et suusad libedalt ja kergelt lendaksid, on veel parem selleks tarvitada erilist suusavaha, millega poleerid suusapõhja. Kui suuski hiljemini soojendad, imbub vaha põhjadesse. Nendel abinõudel on see puudus, et kui märke tahad ronida, libisevad suusad tagasi. Sellepärast võib osta erilisi suusamäärdeid, mida müüakse igasuguse ilmastiku jaoks ja mis takistavad suuskade tagasilibisemist. Hüva, nüüd aga lähme suusatama. Ka mina tõin omad kaasa, vaatame, kumb rutemini lumme kukub! Aga enne pane jalga oma säärikud, väikestes saabastes võid kergesti varbad külmetada. Võid isegi ajalehepaberit saabastesse panna — see hoiab jala sooja. Ja vaata, et suusad oleksid puhtad ja kuivad. Kui jõulukuks tood koju hea tunnistuse, ehk isa ostab või laseb sulle teha päris ehtsad suusasaapad, mis on avarad, soojad ja täiesti veekindlad. Nüüd aga lähme!“

Järgmine kord ehk vaatame, kuidas väike Jaan ja onu Peeter suusatasid. — Ehk on meil neilt midagi öppida?

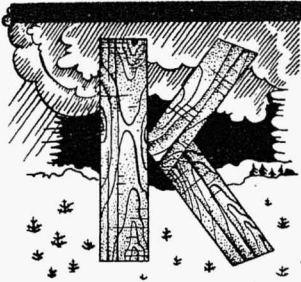
Pealiku käsikjalg

Jutustis Rootsi ajast.

Karl Ristikivi

B. Lukats'i illustratsioonid

1. JAANUS MATSIPOEG.

aua, kaua tagasi, kui veel poolakas ja roots meie maa pärast sõdisid, elas Liivimaa metsakurus sepp Mats. Tal oli poeg Jaanus, keda väljaspool kodu oleks nimetatud Jaanus Matsipojaks, kui tal oleks olnud võimalik minna kodust nii kaugel, et ema hää poleks

temani ulatunud. Aga sel kurjal ajal ei tohtinud lapsed üldse minna kodust kaugemale ja lapsearuliseks loeti ka Jaanust, kuigi ta oli juba kaksteist aastat vana.

Muidu oli aga Jaanus tubli ja tugev poiss, ja julgust oli tal rohkem kui mõnel mehel. Ta võis näiteks hobuserautamisel hoida hobuse jalga sama kindlasti kui mõni mees — muidugi, kui hobune polnud liiga peru. Ta oli isale juba suureks abiks, kuigi sepatöö ei meeldinud talle öieti. Sepapada oli pime, kitsas ja tahmane, Jaanus aga igatses laiade väljade, päikesepaiste ja vuhisevate tuulte järele. Aga ta ei saanud kuigi palju oma tahtmist, sest oli üks inimene, kelle tahtmise alla ta pidi painutama ennast samuti kui isagi. See oli Mall, tema ema, kellest tublimat ja karmima käega naist on kunagi vaevalt elanud.

Nii oli Jaanus kasvanud oma vanemate hirmu ja armu all kuni selle loo alguseni, mis pidi teda korraga viima ihaldatud laia maailma. Aga laias maailmas polnud sel raskel ajal midagi meeldivat. Üksteise järele olid külasthanud maad sõda, katk ja nälg. Külades oli enamjagu maju maha põletatud, inimesed metsadesse ja soodesse põgenenud ning seal hukka saanud. Kord võitis poolakas, kord rootslane, ja mõlemad laastasid maad, sest kumbki ei tahtnud sõjasaaki teisele jätta. Et aga õnnetus ei tule ial üksinda, siis tuli veel ikaldus, ja neil vähestel inimestel, kes olid veel ellu jäänud, ei olnud midagi süüa.

Ainult sepa majas ei tuntud puudust. Mats oli osav sepp, tema töö oli alati hinnas ja nõutud. Mõlemad võitlevad väed tarvitasid tema abi, ja enamasti maksid nad hästi. Ja et leib majast ei lõpeks, selle eest oskas Mall imehästi hoolitseda. Ta oli jalul hommikust õhtuni ja veel rohkemgi, ning alati oli ta töös. Muidugi ei võinud ta kannatada, kui ta mees mõnikord armastas ahju ees tulepaistel nokutada ja laulu ümiseda, või kui Jaanus tahtis niisama metsas hulkuda.

Paljud hädalised käisid sel ajal sepa majas ja siit ei lahkunud nad kunagi tühja kõhuga, kuigi sepanaine seejuures urises ja pahandas. Muidugi ei olnud ka tema tagavarad lõpmatud, ja kui see kõik oleks olnud ta mehe teha, poleks neil endilgi olnud varsti tera hamba alla pista.

Aga palju meelsamini kui neid hädalisi vaatas Jaanus sõjamehi, kes tulid isa juurde kas hobuserautamiseks või relvade parandamiseks. Uneski nägi ta nende säravaid mundreid ja uhkeid hobuseid. Ja sala-mahti ratsutas ta oma vana kõrvi turjal, kuigi ta rohkem kui üks kord oli saanud emalt naha peale töölooma vaevamise pärast.

2. SÖDUR TUHKRUL HOBUSEL.

Oli tulnud talv ja kõledad tuuled ajasid inimesed väljast tuppa. Ka Jaanus pidi toas olema, kus ema pani ta takku ketrama. See ebamehelik töö riivas väga Jaanuse enesetunnet. Aga naistel ei ole ju meeste hingeelust arusaamist!

Et Jaanus ei saaks välja minna, oli ema isegi ta jalanõud ära peitnud. Seepärast tundus Jaanusele üksi jäädes, nagu oleks ta vaenelaps kurja nõia käes, kes sunnib teda kulda ketrama. Nii mõeldes oli natuke kergem, sest muinasjutus vaenelaps pääseb lõpuks ja kuri nõid saab teenitud palga.

Korraga koputati uksele.

Jaanus ehmus alguses, sest tulija võis olla mõni katku- või pidalitõbine, vahest koguni hullumeelne, kuna igasuguseid inimesi liikus nüüd ringi. Aga ta arvas, et on parem avada ja ise järele vaadata, kui lasta võõras omal käel sisse tulla.

Ukse taga oli aga uhke sõjamees, kelle kübara sulg-tutt ulatus sepa majakese katuseräästani, nii et mees pidi kummarduma, kui ta kõneles Jaanusega.

„Tere, väikemees!“ ütles ta. „Kas sinu isa on sepp?“

„On küll,“ vastas Jaanus. „Seal ta tulebki.“

Isa oli käinud metsas linnupüüniseid vaatamas ja tuli nüüd tühjalt tagasi, siunates endamisi metshaldjaid, kes hoidsid linnud ta paeltest eemal.

„Tere, sõjamees!“ hüüdis ta. „Mis läheb, kas mõök mehele või rauad hobusele?“

„Küllap mõök on mehe vääriline,“ ütles võõras, „aga hobuserauad pole aastaaja kohased. Tee on libe, nii et söida või selg alaspidi.“

„Läki siis sepapatta,“ ütles Mats, ja sinna nad läksidki.

Ei nüüd Jaanus mallanud enam toas püsida. Ta nuhkis senikaua, kuni leidis peidetud jalatsid koorekirnu ja hiirelõksu vahelt. Ja kuigi ta teadis, et see lugu heaga ei lõpe, pani ta nad jalga ja läks välja. Oli siiski tore vaadata, kui isa tagus, nii et sädemed lendasid. Isa ei olnud ka nii väiklane, et oleks kõik Jaanuse üleastumised emale ära rääkinud. Jaanus jälle püüdis kahekordse agarusega isale abiks olla.

Eriti meeldis talle võõra hobune. See oli suur, kõrgejalgne tuhkur, vesiläikiva karvaga ja nii targa ning sõbraliku näoga, nagu polekski ta sõduri hobune. Ka mees ei olnud sedamoodi kui teised sõdurid: ta ei vandunud, ei käratsenud ega vahtinud tageda näoga Jaanuse otsa, nagu need teised hirmutamiseks tegid. Ta kõneles isaga väga sõbralikult ja lahkelt, ja Jaanus oli küllalt mees, et jutust kõike taibata:

Oli selge, et seekordne poolakate ülekaal oli ainult ajutine ja et nende valitsus ei jää kuigi kauaks. Rootsi kuningas olevat otsustanud maa oma kaitse alla võtta, et rahvas saaks jälle rahuliku elamise juurde asuda. Aga kui ta nii rääkis, muutus sepp üsna araks ja hakkas vaatama vasakule ja paremale, nagu kartes kedagi.

„Mees, kas sa tead, et asud praegu maal, mis kubi-seb poolakatest?“ küsis ta.

„Küll ma tean,“ ütles võõras ja naeris muretult ning nii meeldivalt, et ta sai Jaanusele päris armsaks. „Aga tubli poeg on sul, sepp, see võib ju varsti täis-mehe kombel vasarat vibutama hakata.“

„Ei hoolikski suuremat vasarast,“ ütles Jaanus, „oleks hoopis meheväärsem vehkida mõõgaga.“

„Ohoo!“ naeris võõras sõdur. „Siis proovi kõrd!“

Ta ulatas Jaanusele oma mõõga, aga ainult suure jõupingutusega sai see relva tupest välja. Ning vaevalt sai ta ühe käega sellele tuule alla teha.

See oli väga piinlik lugu, ja Jaanus pidi tunnistama, et ta on ikka alles väike poiss, kes seisab ema hirmu all.

Võõras mees maksis sepale ja pöördus siis jälle Jaanuse poole.

„Oled samuti olnud abiks, ütle siis nüüd, millega saaksin tasuda sinule?“

„Oh!“ ütles Jaanus. „Lubha mind ainult üsna natuke oma hobusega sõita.“

„Minugi poolest,“ ütles sõjamees. „Aga kui sa maha kukud ja kaela murrad, siis saame mõlemad su ema käest peksta.“

3. LEPING MEESTE VAHEL.

Ta tahtis Jaanust hobuse selga aidata, aga kiiresti nagu orav oli see juba ise sadulasse lipsanud ja istus seal nii uhkelt ja rahulikult, nagu oleks ta kümme aastat ratsasõduriks olnud. Sõdur ei suutnud küllalt imestella, kui nägi poissi nii osavalt ringi traavivat. Oli märgata, et võõras millegi üle järele mõtles, et ta selle mõttega isegi võitles. Ta kuulatas teraselt ja muutus natuke kahvatumaks.

Kaugelt kuuldus müdinat, aga see oli tume ja ebamäärane, see kindlasti ei tulnud Jaanuse sõidust. Sõdur vaatas kord sepa, kord Jaanuse poole ja ütles siis:

„Ta on teie ainuke poeg, eks?“

„Aga ta on sama väärt, mis teiste viis,“ ütles sepp.

„Jah,“ ütles sõdur, ja see kõlas nagu ohkamine.

„Aga ometi on riigis isasid ja emasid, kes on kaotanud rohkem kui viis poega. Mina olen oma vanemate seitsmes laps ja olen nende ainus praegu, aga ei tea sedagi, kui kauaks.“

Rääkides nii läks ta eemale ja asus õueväravas Jaanusele vastu, kui see tuli tagasi teelt.

„Kas põrutab see iste liiga palju?“ küsis ta.

„Oh, eluag võibsin istuda säärasel istmel,“ ütles poiss.

„Tule siiski korraks alla ja räägime mehejuttu,“ ütles sõdur. „Tee ruttu, sest su isa, veel vähem ema, ei tarvitse sellest midagi teada.“

Ja kui Jaanus libistas enese alla ja seisis ta ees täis põnevust ja ärevust, kõneles sõdur:

„Ma ei tea veel, kas hoidud poolakate või rootslaste poole, ja sa oled liiga noor, et otsustada.“

„Muidugi olen ma rootslaste poolt,“ ütles Jaanus.

„Ja mispärast?“

„Aga muidugi seepärast, et sina oled nende poolt ja et sa olid nii kena minu vastu, lubasid mind ratsutada ja kõik. Isegi oma mõõga usaldasid sa minu kätte, ja kuidas oleksid sa võinud seda teha, kui ma oleksin poolakate poolt.“

„Sa oled siis seega minu mees?“

„Alati ja kindlasti.“

„Ja kui mina lähaksin üle poolakate poole? Kas sa tuleksid minuga?“

„Ei, sest mees nagu sina ei põgene oma lipu alt.“

„Mu tubli poiss,“ ütles sõdur, „kas sa tahaksid astuda Rootsi kuninga teenistusse?“

Jaanus vaatas kõheldes ringi, ta pilk peatus sepapajal ja kodumajakesel. See küsimus tuli nii ootamatult.

„Oh, sa tuled varsti jälle koju, mõne päeva pärast,“ rääkis võõras. „Nüüd aga võiksid teha suure teene meie kuningale. Päeva tee siit põhja poole on meie kuninga väed, sinna olen teel. Mul on tähtis kiri väepealikule, mis on peidetud sadulasse. Selle kirja pean viima kohale, sellest sõltub meie võit või kaotus. Aga — kas kuuled midagi?“

Tõepoolest, nüüd kuulis ka Jaanus midagi — see oli lähenev hobusekapjade plagin. Kuid metsatukk varjas veel ratsanikke.

„Need on tagaajajad,“ ütles sõdur. „Ma pääseksin vaevalt nende käest, sest mu hobune on juba väsinud. Ja nad tunnevad mind igal pool. Sina aga, noor

poiss, keda keegi ei kahtlusta, pääsksid kergesti läbi. Ma hoian neid siin tagasi, ja kui ma ka langen, siis langen rõõmuga, sest see sünnib kuninga eest. Ja ma tean, et mees, nagu sina, suudab selle kirja õnnelikult kohale viia.“

Tagaajajad lähenesid kiiresti. Polnud enam aega pikemaks järelemõtlemiseks ega jutuks. Sõdur võttis oma mantli, pani ta Jaanusele õlgadele, surus talle pähe ka oma sulgedega kübara ja hüüdis talle veel järele:

„Jumala nimel Rootsimaa eest!“

Ja ta jäi maha üpris kahvatuna, pomisedes endamisi:

„Ei sünni see ju ometi minu, vaid kuninga ja võidu pärast!“

4. VÕIDUSÕIT SURMAGA.

Sellist sõitu polnud Jaanus saanud varemini. Näis, nagu oleks hobuselgi inimese mõistus, nagu saaks ta aru, et seekord on kaalul elu ja surm. Ilma et Jaanusel oleks olnud vaja kuidagi palju sundida, kihutas ta tuulekiirusel edasi.

See oli just säärane sõit, millest Jaanus oli varemini unistanud, aga nüüd see polnud enam kaugeltki nii tore. Tagasi vaadates võis sirgel teel juba näha poolakaid, kelle eesmärgis nüüd polnud kahtlust. Nähtavasti ei õnnestunud rootslasel neid kuigi kauaks peatada. Mõte, et ta uus sõber juba surnud on, kurvastas teda, aga ühtlasi teadis ta, et nüüd oleneb kõik ainult temast enesest. Nüüd tuli iga hinna eest pääseda poolakate käest.

Sirgel teel oli see siiski raske. Maastik muutus üha lagedamaks ja tasasemaks, siin ei saanud ta end enam varjata. Tõepoolest ei saanud ta ka ratsutamisel vilunud sõdurite vastu. Nähtavasti oli see teade siiski nii tähtis, et poolakad teada sellise visadusega jälitasid.

Ta otsustas segada jälgi, seepärast pöördus ta teelt metsa. Kuid ta unustas kerge lumekorra, mis kattis maad ja kus äsjarautatud hobuse jäljed olid selgesti tuntavad. Niisiis selle asemel et kaugemale ette jõuda, jäi ta hoopis tagaajajate jalgu.

Enese arvates oleks Jaanus võinud poolakatele ka jõuga vastu hakata, kui tal oleks olnud relvi. Aga tal polnud mingit sõjamehevarustist peale hobuse, mantli ja kübara. Muinasjuttudes võis tekitada enda kannule veepiisast järve või tikust metsa, aga nüüd ei aidanud ükski muinasjutt ega nõiatemp.

Korruga tuli talle mõte, mis oli veidi parem. Rootslane oli ju öelnud, et väikest poissi ei kahtlusta keegi. Kahtlaseks tegid teda ainult sõdurimantel ja kübar. Jõudes mahapõletatud mõisa varemete kohale, sõitis ta otse läbi pargi ja heitis sinna oma riided. Õhukese kuuega ja palja päi oli küll natuke külm, aga parem siiski külm kui liiga palav.

Ta kihutas otse läbi varemete. Kui hobune uhkes kaares üle müüri hüppas, pidi ta peaaegu kukkuma. Olles harjumata sõiduga, oli ta juba üsna väsinud. Aga teele jõudes märkas ta, et oli tagaajajast veidi ette jõudnud.

Ei olnud siiski aega puhata, saadud edumaad tuli kasutada. Ta sundis hobust kiiremale jooksule, kuigi

loom sellest palju ei hoolinud. Jaanuse käed olid juba külmast kohmetunud, ta ei saanud hästi hakkama ratsmetega. Hobune hakkas siia-sinna põikama ja jäi viimaks koguni seisma.

Siinsamas oli kõrts. Jaanus tuli hobuse seljast maha, ta pidi end tingimata veidi soojendama. Nähes, et silmapilgul mingit otsest hädaohtu polnud, jättis ta hobuse välja ja läks sisse. Imelik võis küll olla ta käimisiis, sest ta jalad ja reied olid hoopis kangeks jäänud.

Kõrtsitoas küdes parajasti ahi. Kõrtsiemand oli üsna lahke ja heasüdamlik ja hüüdis kohe, kui Jaanus sisse astus:

„Oh, vaadake vacst vigast poissi!“

Ta andis Jaanusele isegi tüki leiba, mida see isuga närts, soojendades end ahjupaistel. Aga korruga kuulis ta väljas müdinat ja ehmunult jooksis ta välja. Peaaegu oleks ta unustanud oma suure ülesande.

Veel ei olnud ühtki poolakat näha, kuid kabjaplagin kuuldus üsna lähedalt. Jaanus ronis hobuse selga, ja see hakkas jälle üsna vastumeelselt sörkima. Ta hirnatas mitu korda, nagu peremehele meelde tuleta- tades, et hobuselegi kulub süüa ja juua.

Jaanus vaatas tihti tagasi, aga ikka ei olnud veel kedagi näha, kuigi müdin üha lähenes. Kui ta siis kor- raks vaatas ettepoole, nägi ta suurt poolakatesalka pöörduvat metsanurga tagant. Nad sulgesid ta tee täielikult.

Siin ei olnud midagi teha. Kuigi nad ei teadnud kahtlustada poissi salateate viimises, himustasid nad ometi ta toredat hobust. Ja nii oli Jaanus sunnitud nendega koos tagasi minema. Poolakad nähtavasti ei jõudnud omavahel kokkuleppele, kes pidi hobuse saama, ja seepärast lasksid nad poissi endiselt ratsutada.

Mida rohkem nad edasi läksid, seda ärritatumaks muutusid hääled. Nüüd näisid nad päris tülitsevat hobuse pärast. Ja üsna varsti pärast seda välkusid juba paljad mõõgad.

Jaanus jälgis põnevusega tüli arengut, valmis kasutama iga silmapilku põgenemiseks. Juba oligi võit- lus algamas, kui see korruga vaibus. Uus sõjameeste- salk lähenes, nende hulgas nähtavasti mõni kõrgem ülemus, sest kõik tervitasid aupaklikult.

Ja siis andis Jaanus hobusele kandadega hoobi, nii et hobust suistest hoidev poolakas kukkus pikali libedal teel ja hobune hüppas tast üle. Otse allamäge, juba

kaks korda läbi sõidetud teed kihutas ta. Vihane karjumine tõusis seljatataga. Juurdetulnud sõjameestesalk oli olnud sama, kes ajas Jaanust taga varemini. Ja nad olid tundnud rootslase hobuse.

Vastu hämarduvat õhtut jätkus sõit, õigemini kihutamine. Jaanusele tundus ajuti, nagu ei viibiks ta üldse sadulas, nagu lendaks ta läbi õhu. Kõik teed olid siin tundmatud, ta ei teadnud viimaks enam isegi, mis suunas pidi sõitma. Õhtu oli udune ja hämar, taevast polnud tähtigi näha. Ainus mõte oli nüüd, kuidas pääseda tagaajajate käest, kuidas päästa oma elu.

Otsustavalt pöördus ta viimaks teelt metsa. Nüüd ei võinud jälgijad enam hästi jälgi näha. See oli harv, madal heinamaa mets, maapind oli siin pisut soine, nii et see polnud isegi täiesti kõvaks külmunud.

Aga siis kadus udu vähehaaval ja Suur Vanker hakkas paistma otse ees. Isegi teadmata oli Jaanus hoidunud kogu aeg õigesse suunda.

Peaaegu rõõmutses ta, et on viimaks suutnud maha raputada tagaajajad. Ees võis märgata tulekuma puude vahel — nähtavasti mõni üksik metsatalu. Kindlasti leiab ta seal õomaja ja abi. Ja homme päeval võib mööda metsi jätkata teekonda.

Siis äkki, üsna lähedal, kajas hundi ulgumine. See tuli nii äkki, et Jaanuse liikmed hetkeks kangestusid. Muidugi pidi imestuma, et ta seni polnud kokku sattunud kriimsilmadega. Sõjast ja hädadest piinatud maal olid nemad kõige õnnelikumad. Ikka enam ja enam kasvas nende arv.

Jaanus mõistis, et see hädaoht polnud sugugi väiksem kui eelmine. Ta ainus lootus oli tuli seal ees, neid näis seal olevat isegi mitu. Aga juba nägi ta halli, hiilivat kogu üsna lähedal.

Ainult edasi, edasi! Hobune samuti surmahirmus jooksis, mis võis. Ja siis korraga nad peaaegu kukkusid alla järsust jõekaldast. Nõrk jää murdus ja Jaanus tundis, kuidas nagu külm, kondine käsi kiskus teda ikka sügavamale ja püüdis lämmatada.

5. VANGIS.

Ta tuli meelemärgusele sõdurimantlil, laagritule paistel. Ümberringi oli elav kõnelus, Jaanus tundis kohe, et tegemist oli poolakatega. Poolakad olid ta siis päästnud veest. Kui imelik!

Üks pikkade vurrudega, ninahäälega rääkiv mees tuli ja pakkus talle mingit sooja jooki. Jaanus jõi, kuigi maitse oli vastik. Aga varsti pärast seda hakkas tal soojem, ta mõtledki hakkasid rohkem liikuma.

Mis oli õieti juhtunud? Kas polnud siin ühtki ini-

mest, kes tunneks nii palju tema keelt, et saaks küsida? Ta katsus rääkida lähedalseisvate sõjameestega, kuid nad vaatasid talle ainult lolli näoga otsa, mõistmata midagi.

Ja nii teadmatuses, otsekui pimeduses, pidi Jaanus lebama mitu päeva. Pikkvurr, kes tema eest kõige rohkem hoolitses, oskas ainult mõne sõna maakeelt. Sellest mõistis Jaanus ainult niipalju, et ka Pikkvurrul oli või on samasuur poeg. Ühtlasi aga mõistis ta, et tal tuleb jääda poolakate hulka, ja kui ta saabki lahti haigusest, ei pääse ta vangist.

Kolmandal päeval võis Jaanus juba tõusta ja veidi laagris ringi hulkuda. Siis ta nägi ka oma hobust ning sealsamas lähedal rippuvat sadulat, ja see ergutas teda jällegi kohusetäitmisele. Ta oli andnud oma sõna, ja isegi elupäästmise eest polnud tal õigust seda saladust müüa poolakatele. Esimesel võimalusel tahtis ta põgeneda ja lõpule viia oma ülesande.

See polnud sugugi kerge, sest laager oli alati valvel. Midagi oli juhtunud kaugemal põhjas, mis hoidis poolakaid ärevil. Sõjaasjus vilunud inimene kui Jaanus-poiss oleks märganud, et poolakad valmistusid lahinguks, et nad ärevalt ootasid abivägesid.

Aga Jaanusel seisis meeles vaid hobune, sadul ja kiri. Ta oli märganud, et sõber Pikkvurr kasutab tema hobust. Ja kolmanda päeva õhtul, kui poolakas tuli mingi ärevusttekitava teatega, oli ka Jaanus teda vastu võtvate meeste hulgas. Ärevuses ulatas Pikkvurr hobuse ratsmed temale, nagu oleks Jaanus ta kannupoiss. Ta seletas midagi nii tähtsat, et keegi ei märganud, kui poiss ronis hobuse selga. Nad märkasid seda alles siis, kui Jaanus juba kihutas laagrist välja.

„Hüvasti, Pikkvurr!“ hüüdis Jaanus. „Püüan tänada su lahkust kunagi teisiti, praegu ei või ma aga midagi parata.“

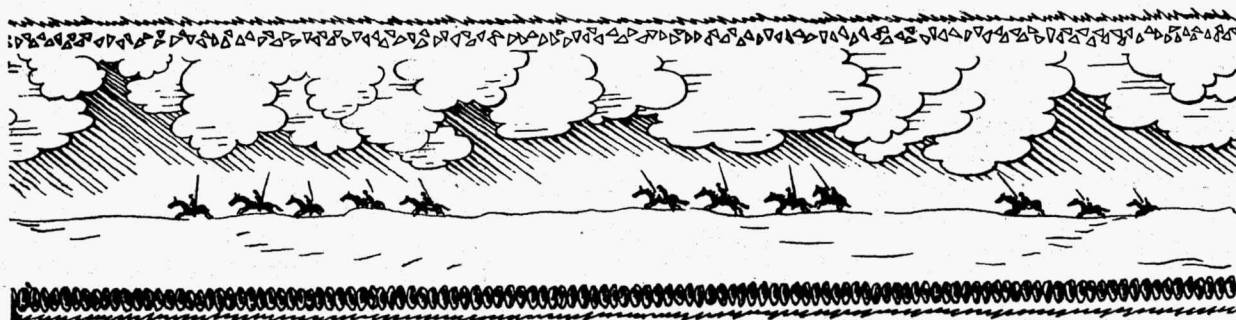
6. LUGU SADULAGA.

Kogu öö sõitis Jaanus. Alles hommikuhämaruses peatus ta ühe talumaja juures, mille aknast vilkus tuli. Aga kui ta tuli maha hobuse seljast, jooksis kuum voog üle ta keha.

Hobune oli sama, aga sadul oli võõras! Õige sadul ühes kirjaga oli poolakate laagris. Võib-olla oli sadul juba lõhutud ja tähtis kiri leitud.

Mis teha? Jaanus unustas külma, nälja ja väsimuse. Kas läheb ta niisama rootslaste laagrisse, väepealiku ette? Aga milleks lähcb ta nüüd üldse veel sinna? Jaanus-mees oli tõepoolest nutulävel.

(Jürg 27. lk-l.)

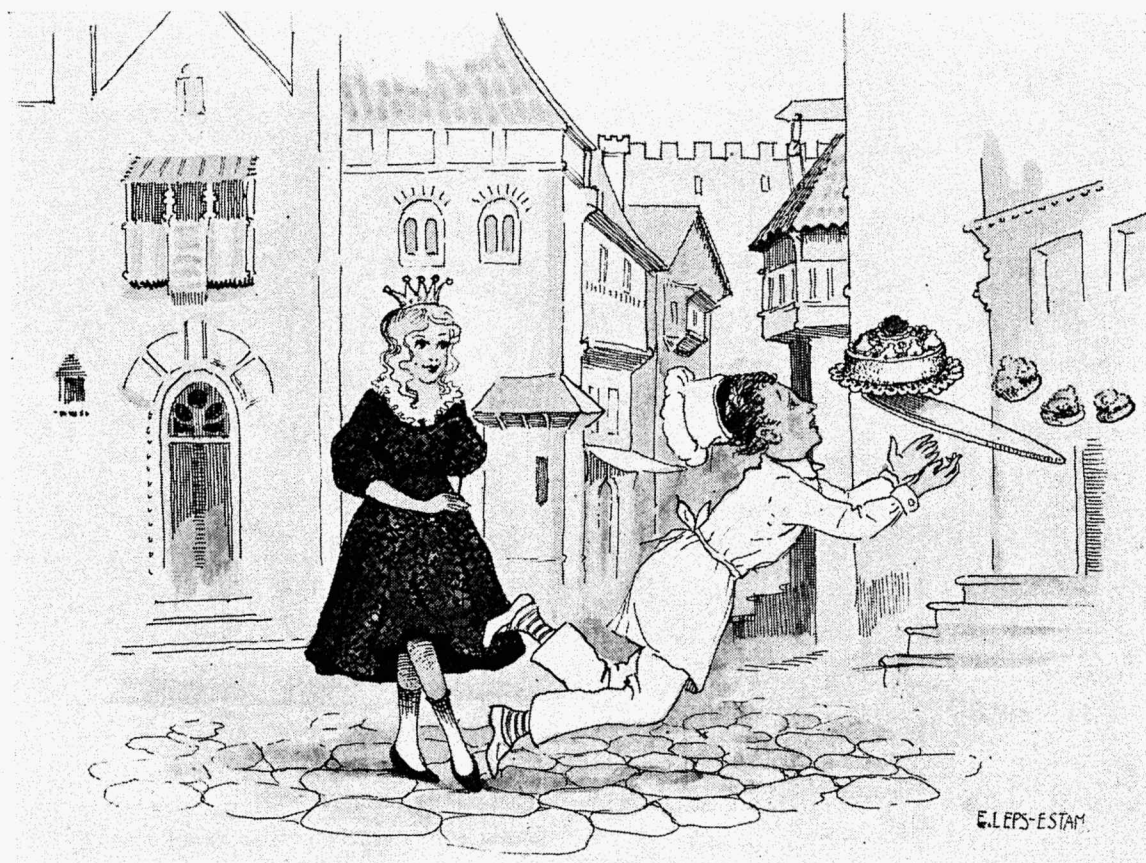
Lugu kullast südamest

Muinasjutt

Sinilind

E. Leps-Estan'i illustratsioonid

Oli kord kuningalinn. Nagu arvata võib, elas seal kuningas. Ja kuningal oli tütar. Kaunis nagu koidutäht taevas, omades säravaid silmi ja kuldseid juukseid. Ent kahjuks ka kullast südant. Kuld on ju raske, külm. Ja jääkülm oli ka kuningatari süda.

Kuninga alamad selles suures linnas oleksid võinud õige rahulikult ja rõõmsalt elada. Oli ju kuningalinn rikas varadest, ja kuna seal elas palju inimesi, ka rikas tööst. Tööpuudust seal ei tuntud, nälga järelikult ka mitte. Kuninga õu oli suur, seal oli daame ja härrasmehi.

Pitsitegijad aina heegeldasid pitsi tuhandeis ilusais mustreis ja värves ja pagar küpsetas kooke sadades sortides — vahel sekka ka leiba ja saia, sest kookid muutusid isegi selles vägevas kuningalinnas pikapeale tüütavaks. Samuti teot- ses seal sadu teisi ametimehi ja -naisi, kes elatasid end hästi oma kätetööst ja vaevast.

Kuid kuningalinn oli ka rikas muredest. Kingsep ei vilistanud pehmest nahast jalanõusid tehes lõbusaid lugusid, nagu see on tavaliselt kombeks, kui on küllalt tööd ja leiba. Korstnapühkija ei laulnud töötades kõrgetel kuningalinna katustel, kust võis näha poolt kuningriiki.

Taevas oli selle kuningriigi kohal sügavsinine, millel jalutasid valged pilved üksi ja paarikaupa. Neid valvas päeval kullast päike ja öösi hõbedast kuu, et

neist mõni laialdastel taevateedel ära ei eksiks. Kuul oli peale nende hoida veel väikesed tähelapsed. Ja see oli raske, sest mõni neist oli väga vallatu, ronides siia-sinna mööda taevavõlvi. Mõni neist sattuski liiga taevaäärele ja kukkus üle-peakaela alla maa peale. Kuu oli siis väga kurb, kuid tõesti, neid oli nii palju, et võimatu oli neile kõigile korruga järele vaadata. Inimesed suures kuningalinnas ütlesid, — nüüd sureb üks hing. Ja see oli tõsi, sest kustus üks täht.

Jah, isegi lastel ei olnud suures kuningalinnas hea olla. Et vanemad olid tavaliselt tusased ja halvastujus, siis ärritusid nad tihti isegi väikeste vallatuste puhul. Suurte puhul nad otse märatsesid ja karistasid lapsi valusalt — kuigi lapsed seda tihti väärised, ent ometi mitte alati. Emad ei jutustanud õhtuti lapsi

magama pannes muinasjutte kurjadest nõidadest ja headest haldjatest, kes kaitsevad lapsi kurja eest, ega laulnud neile uinulaule. Ja koolides, mis te arvate, ei olnud üldse vahetunde, vaid tuli kogu päev istuda klassis ja õppida.

Kui nüüd elanikud selles suures kuningalinnas kõige selle ilu ja jõukuse juures ei suutnud olla õnnelikud, siis oli see kõik kuningatari jääkülma, kullast südame pärast. Külma süda muudab inimese halvaks ja tigidaks oma kaasinimeste vastu. Ja kuningatar, kes oli väliselt kaunis nagu päikesepaistene suvepäev, oli kõigi olendite vastu kuri. Kui ta kohtas kuningalinna tänavail endavanuseid tüdrukuid, ta kiskus neid juukseist ja nii valusasti, et väikesed nutma hakkasid. Kõige rohkem lõbu valmistas talle vaadata läbi lossiakna, kuidas poisid tänaval kaklesid ja möödaminejaid kividega loopisid. Kuningatari teene oli ka see, et koolis polnud vahetunde, ei tarvitsenud tal ju enesel koolis käia, vaid ta õppis kodus

parimate kuningriigi õpetajate juhatusel, millal tahtis ja kuidas tahtis. Meelsaimini ta üldse ei tahtnud, ja siis ta ei teinud ka seda.

Ka suurte inimeste vastu ei olnud kuningatar kuigi kena. Kui ta nägi, et pagar saatis oma poisi kuhugi korviga vahukooke või torte viima, siis ta jooksis ruttu lossist välja tänavale, pani poisile jala ette või tõukas teda, mille järeldusel poiss kukkus maha ning kõik tordid ja koogid lendasid lõbusas kaares mööda tänavakive laiali. Pagar muidugi tõreles poisiga ja arvas raiskuläinud koogid poisi palgast maha. Kuningatariga ta ei pahandanud, seda ei tohigi keegi teha, peale kuninga enese. Ent kuningas ei raatsinud oma ainukesele lapsele ühtki halba sõna öelda, ja seep see viga oligi.

Ja nii püüdis kuningatar igale inimesele palju halba sünnitada, mille pärast inimesed end temast, kui vähegi võisid, korrapärases kauguses hoidsid. Kuid hirmul olles kuningatari võimalikkude vallatuste pärast nad olid alati sünged ning isegi pühapäeval jalutama minnes ja kuningalinnast välja sõites oli neil murelik nagu peas.

Lugu oli nii, et mitte alati ei olnud kuningataril kullast, jääkülm süda. Sündides oli tal samasugune väike, punane, soe südameke, nagu teistelgi lastel. Kuid Umb, kuri nõid, kes oli kade, et kuningalinna elanikud elasid rahus ja õnnes, varastas väikese kuningatari südame hetkel, mil hoidja jättis lossias kuningatari üksi, et murda lossi kasvumajast lapsele kauneim roos, mis oli just äsja puhkenud. Väike ei osanud end kaitseda ja nii varastas Umb, kuri nõid, kuningatari südame ning asendas selle uuega, kuldse ja jääkülmaga. Hoidja tagasi tulles ei märganud vahetust, imestus ainult, miks lapsuke, kes alati väga lilli armastas, nüüd roosi tema käest kiskus ja selle jalgade all puruks trampis. Ja see oli ometi kauneim õis kasvumajas.

Umb, kuri nõid, aga võttis kuningatari südame, lukustas selle seitsme lukuga raskesse tammepuust laekasse ja lendas sellega läbi seitsme soo ning raba oma lossi, mis näis ennem sünge vanglana kui sõbraliku lossina. Ja vanglaks see muutiski kuningatari südamele, mille Umb asetask seitsmendasse maa-alusesse keldrisse. Keldriust aga pani valvama seitse kurja koera.

Ometi oli keegi, kes nägi pealt kuningatari südame vargust, muidu poleks sellest keegi teadnud. See oli Mirri-Marr, kuningalossi kiisu, kes soojendas end põõsa taga päikese käes ja keda Umb, kuri nõid, ei märganud.

Mirri-Marr oli väga ilus kiisu, nagu see peabki olema kuningalossis. Tema kasukas oli kullakarvaline, pikk ja läikis siidsena ka siis, kui päike ei paistnud. Saba oli alati kohevil, nagu teistel kiisudel siis, kui nad koera näevad. Ja silmad olid Mirri-Marril peaaegu sama säravad kui kuningataril. Käpad pehmed nagu parim samet.

Tõtt-öelda jälgis Mirri-Marr enne seda hetke, kui Umb kuningatari südame varastas, silmadega Liila-Luu'd, kuningaaia laululindu, kes laulis lähedasel sirelipõõsal, mõttes arvestades, kas maksaks katsuda teda kinni püüda. Ent Liila-Luu oli saanud kuningaaias oma hariduse, järelikult ta polnud rumal lind ja — lendas minema. Mirri-Marr, kes, muide, polnud näljane, toitiski ta end ju lossikeldri kõige rasvasemate hiirtega, otsis endale igavuse peletamiseks muud tegevust ja pööras oma pilgud kuningatari poole just samal silmapilgul, kui Umb, kuri nõid, teostas südametevahetuse.

Alul see Mirri-Marri suuremat ei liigutanud, ta ei osanud ju veel tagajärgi hinnata. Ka arvas ta, et kullast süda näib isegi ilusamana, väliselt vähemalt. Ent peagi sai ta oma kullakarvalisel nahal tunda, mis tähendab, kui kellelgi on kullast süda.

Järgmisel hommikul, kui Mirri-Marr jooksis väikese kuningatari juurde, et saada temalt, nagu tavaliselt, õrna hommikusilitust, mille eest Mirri-Marr ikka tasus oma kõige ilusama nurrulauluga, jah, kui Mirri-Marr sel hommikul läks kuningatari juurde ja tahtis just alustada oma kõige kaunimat nurrulaulu, sest hommik oli väga päikesepaistene, siis — ta ei saanud mitte hella hommikusilituse osaliseks, vaid otse vastupidi — kuningatar lõi teda jalaga just nina pihta, mis on teatavasti väga valus koht. Mirri-Marr, kes seda ei oodanud, oli sellisest käitumisest niivõrra jahmunud, et ei osanud äraagi joosta. Siis kuningatar silitas teda küll, — kuid vastukarva. Ja selline silitus on igale kiisule äärmiselt alandav, kui mitte — otseselt öeldes — päris solvav. Mirri-Marr taganes — ja taandus kuningatari lähedusest. Nurrulaul jäigi laulmata.

Mida rohkem möödus aega, seda tigemaks muutus kuningatar, sest ühes temaga kasvas ka tema kullast süda ja seda külmemaks muutus see. Lugu oli isegi nii hull, et kuningatari jalutades aias kõik lillekesed, kes just äsja olid avanud oma õied, läksid nuppu tagasi. Need olid põõsaslilled. Lilled, mis kasvasid maa lähedal, nagu kannikesed ja maikellukesed, pugesis kõige meelsamini kuningatari lähenedes maa sisse tagasi. Õunapuu otse palus usse, et need hävitaksid tema vilja, et kuningatar mitte maitsevast, tervest viljast lõbu ei tunneks, ja pirnipuu ajas ise oma pirnid mädanema. Niisiis kasvasid kuningaaias veel ainult ussitanud õunad ja mädanenud pirnid. Kirsid ja ploomid meelsamini üldse vilja ei kasvatanud, või kui kasvasid, siis ainult mõne üksiku, mille lasksid ära süüa Liila-Luu'l, kuningaaia linnul. Ja Liila-Luu tegi seda meelsasti, mille eest kuningatar laskis oma ülemaednikul teda kiviga pilduda, kes aga õnneks ei tabanud.

Üha halvemini käis ka Mirri-Marri käsi. Vähe sellest, et kuningatar teda, kui vähegi sai, sabast sikutas, ei, kord, kui Mirri-Marr parajasti seisis troonisaali

uksel ja pidas aru, kas minna otsima hiiri trooniistme pehmest polstrist, kes sinna jultunult olid pesa teinud, ei märganud ta kuningatari enne, kui see troonisaali ukse kinni lõi nii, et Mirri-Marri saba sinna vahele jäi. Suure vaevaga päästis Mirri-Marr saba ukse vahelt, aga see valutas tal mitu nädalat kangesti. Ta oli sunnitud isegi kuninga ihuarsti poole pöörduma, kes saba lahasesse pani.

Haiguse ajal oli Mirri-Marril aega lähemalt oma viletsuse üle järele mõelda. Ja järsku ühel unetul ööl, kui saba jälle kangesti valutas, ta taipas, et kogu see ülekohus kuningatari poolt tuli tema kullast südamest, mis oli küll väliselt hiilgav, kuid külm. Et keegi teine ei teadnud südamete vahetusest, siis otsustas Mirri-Marr, lossikiisu, ise üles otsida Umbi, kurja nõia, ja temalt tagasi nõuda oma kuningatari pärisüdame.

Mirri-Marr oli kuulnud, et Umb, kuri nõid, elab kuski seitsme soo ja raba taga lossis, mis näib sünge vanglana. Ja Mirri-Marr taipas, et ülesanne, mille võtab enesele, on suur ja raske ning et ta selleks vajab enesele tarku abilisi.

Mirri-Marri nii mõtiskelles kõlas väljast läbi akna linnulaul. Kohe meenus Mirri-Marrile Liila-Luu, kuningaaia laululind, kelle tarkusest Mirri-Marr isegi oli saanud hea näite ja kelle päevad ka just kõige roosilisemad ei olnud sest ajast, mil kuningatar omas kullast südant.

Mirri-Marr ruttas aeda ja hüüdis Liila-Luu'd. See tuli kõheldes lähemale, hoides end aupaklikus kõrguses Mirri-Marrist. Ta polnud unustanud seda päeva, mil Mirri-Marr teda igatsevate ja neelavate pilkudega oli jälginud. Ent Mirri-Marril polnud täna tema välimuse tarvis silmi. Lühidalt jutustas ta lugu kuningatari varastatud südamest, Umbist, kurjast nõiast, ja oma kavatsusest varastatud südant tagasi tuua. Lõpuks ta palus Liila-Luu'd sellele retkele oma kaaslaseks, millega viimane nõustus.

Nüüd algasid ettevalmistused reisuks. Mirri-Marr, lossikiisu, ruttas kuninga-lossi keldrisse, kust tabas hiirte ülemtarga, kes oli ka ülimalt rasvane, millepärast ei jõudnudki õigeaegselt Mirri-Marri eest põgeneda. Ent seekord osutus tema kartus asjatuks, sest Mirri-Marr, kõigi kuninga-lossi hiirte hirm, säästis väriseva ülemtarga elu tingimusega, et see annab temale soovituskirja nõialossi hiirte jaoks, et need oleksid temale ja Liila-Luu'le nõuga ja teoga abiks. Ülemtark andiski talle vastava dokumendi, mille laskis vähemtarkadel ja vähemrasvastel hiirtel närida kapsalehe peale enda etteütlemisel.

Järgmisel hommikul varakult, kui kuningatar ja kõik lossielanikud alles magasid, asusid Mirri-Marr ja Liila-Luu teele. Päike oli just tõusnud. Liila-Luu oli virge, sest linnud tõusevad ühes päikesega, ent Mirri-Marr haigutas paar korda päris kuuldavalt, kuigi pani käpa suu ette.

Rännates nii üle suurte soode ja rabade, jõudsid nad ühel päeval suure järve äärde, kust ei viinud ühtki teed ega silda üle. Isegi paati polnud kuski näha. Mirri-Marr ja Liila-Luu olid päris nõutud.

Järsku pistis suur konn pea vesiroosi lehe alt välja ja küsis sõbralikult, mida neil vaja on. Mirri-Marr ja Liila-Luu seletasid oma häda. Konn, kes muide oli kohaliku konnaklubi esimees, ütles, et tema võiks neid aidata tingimusel, kui Mirri-Marr annab talle tasuks oma ilusa kullakarvalise kasuka, mida ta vajab oma tütrele pulmakingituseks. Et aga Mirri-Marr päris alasti ei jääks, siis annab ta talle ühe vana kasuka vastu, mille oli saanud eelmisel aastal ühelt möödarändavalt hulkur-kassilt.

Et Mirri-Marr teist teed ei näinud järvest ülepääsemiseks, siis nõustus ta vahetusega, kuigi vastumeelselt, mis on ka arusaadav. Nähtavasti polnud vana

kasuka endine omanik olnud kuigi puhas loom, ent suure lakkumise ja kraapimise peale sai sellest siiski selgapanemiskõlvuline ese.

Konnade pealik võttis taskust kuldse vile, vilistas kolm korda ja kohe kogunesid kõik ümberkaudsed konnad nagu suureks koosolekuks. Pealiku käsu kohaselt moodustasid nad suure silla üle järve, mida mööda Mirri-Marr üle vee sammus. Liila-Luu kasutas samuti juhust, kuigi oleks võinud lennata.

Taas rännates mööda soid ja rabu, jõudsid nad ühel päeval jälle suure järve äärde, kust polnud üleminekuks ühtegi teed ega silda. Ka paati polnud ligidal ega kaugel näha.

Seistes seal nõutult, nägid Mirri-Marr ja Liila-Luu suurt parti, kes nende juurde tuli ja sõbralikult päris nende soovi järele. Kuulda saades, et nad tingimata peavad üle järve pääsema, ta lubas neid aidata, ainult pidi Liila-Luu talle tasuks andma oma ilusa saba. Nimelt oli kuri koer eelmisel aastal ajanud taga üht väikest pardipoega. See oli lõpuks küll pääsenud, kuid saba oli koera hammaste vahele jäänud. Et aga ilma sabata part on kõigi meelest sama, mis ilma nokata kurg, seega kõikide lindude naerualune, siis otsustas tema isa, kes oli muide partide pealik, väikesele iga hinna eest uue saba muretseda. Nüüd avaneski selleks soodus juhus. Liila-Luu loobus, kuigi vastumeelselt, oma vikerkaarevärves helkivast sabast ja asendas selle ajutiselt rohututiga, arvates, et kuningalinna elanikud talle tema tagasi minnes uue kingivad. Väike pardike säras õnnest veel rohkem kui tema uus saba. Nüüd laskis partide pealik Mirri-Marri ja Liila-Luu oma sulastel üle järve viia.

Ja veel möödus päevi, veel tuli läbida soid ja rabu, enne kui ühel õhtul, kui päike oli just magama läinud metsa taha ja öö laskus süngena üle maa, kerkisid Umbi, kurja nõia, lossi müürid meie väsinud rändurite ette.

Üleval müüril istus terve rida suuri öökulle ja keldriust valvas seitse kurja ja tigidat koera.

Vähese nõupidamise järel jooksis Mirri-Marr koerte nina eest mööda, kuna Liila-Luu jäi jälgima asjade edasist arengut. Lugu on aga nii, et ükski koer, olgu ta hästi või halvasti kasvatatud, ei suuda jääda külmaks kassi nähes. Nii oligi. Nähes Mirri-Marri, jooksid kõik seitse kurja koera, kes kaugeltki polnud hästi kasvatatud, tigidalt urisedes ja turris karvadega teda taga ajama. Kurja nõida Umbi ennast polnud, õnneks meie ränduritele, kodus, see oleks koertele kindlasti nende kohustusi meelde tuletanud. Mirri-Marr pääses vaevu ühe suure puu otsa. Sinna ta jäigi. Sest kõik seitse koera unustasid täiesti, et nad ju keldriukse valvuritena ametisse olid pandud, mitte kassi tagaajajatena.

Seda aega kasutas Liila-Luu, tark kuningaaia lind, et pista läbi keldriakna nõialossi hiirtepealikule pihku hiirte ülemtarga poolt kaasa antud kirja. Mirri-Marr polekski siin olnud kuigi sobiv saadik, sest ei tema ega tema suguvõsa polnud juba hallist ajast saadik midagi teinud, et hiirtega head vahekorda alal hoida. Niisiis seletas Liila-Luu nõialossi hiirtepealikule põhjalikult oma soovi. Et kohalikkudel hiirtel polnud kuigi palju kasu Umbist, kurjast nõiast, kes ei raatsinud iialgi ühtki raasu oma laualt vaestele loomadele poetada ja kõik rasvatagavarad hoidis kindla luku ja riivi taga (muide sisaldasid need tagavarad ka ainult nõiarasva, aga hiirte maiustoit on searasv, nagu igäüks isegi teab), siis täitsid nad hea meelega Liila-Luu soovi. Et ka koeri polnud valvamas, siis varastasid hiirekesed võtmetevarnast võtme, tõid seitsme luku tagant kuningatari südame ja ulatasid selle läbi akna Liila-Luu'le.

Vahepeal alustas Mirri-Marr puu otsas oma kuulsat nurrulaulu. Aegamööda uinutas see kõik koerad magama, ei suuda ju keegi kauemat aega taluda ühe-

toonilist nurrulöömist. Pealegi ei olnud need koerad magada saanud juba seitse aastat.

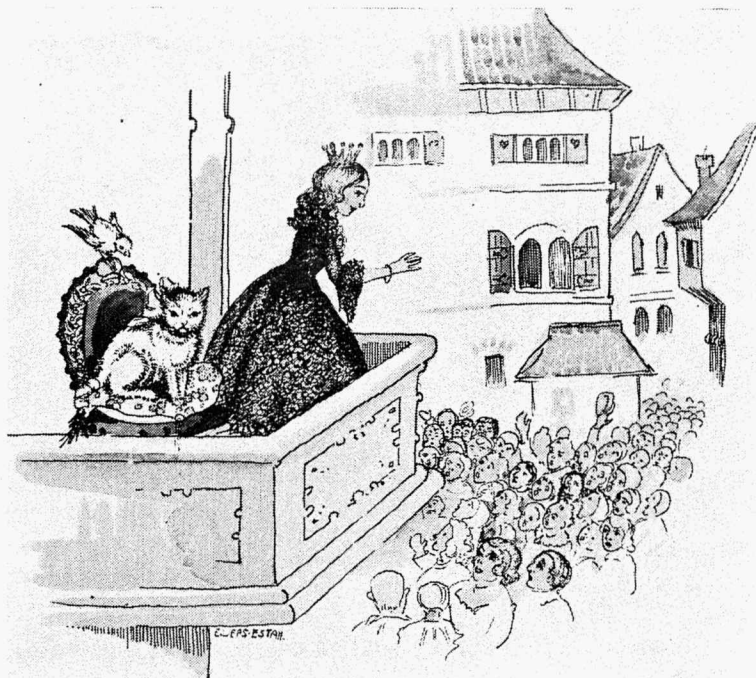
Nüüd hüppas Mirri-Marr puu otsast maha ja kiirelt alustasid põgenikud koduteed. Ainult hõbedane kuu nägi nende põgenemist, ent ta pigistas ühe silma kinni.

Seitsme nädala möödudes jõudsid Mirri-Marr ja Liila-Luu peale väsitavat rännakut kuningalinna tagasi. Nad näisid välimuselt viletsatena, ent mõlemad olid rõõmsad ja õnnelikud.

Kuninga targa ihuarsti kaasabil teostati uuesti kuningatari südame vahetus. Ja kuningatar muutus taas leebeks ja heaks. Ta ei sikutanud enam väikesi tüdrukuid patsist, vaid kohates neid silitas nende päid. Tänavapoisse noomis isiklikult, kui tabas neid ulakuste pealt. Ja kord, kui pagaripoiss, nüüd juba omal algatusel, komistas ja kookidega maha kukkus, siis tasus kuningatar oma isiklikust taskurahast kahjud.

Lastelgi polnud enam tarvis kogu päev koolis istuda ja tuupida, vaid vahe-tunnid muudeti kuningatari käsu kohaselt tunnipikkusteks. Ja tundides jutustati lastele heade õpetajate poolt huvitavaid lugusid nüüdsest ja vanast ajast ning näidati aina kirevaid pilte. Nii võisid kuningalinna elanikud ometi kord hakata elama rahus ja rõõmus. Tänuks kogunes iga pühapäev hõiskav rahvahulk kuningalossi ette, et näidata, kui väga nad armastavad oma kuningatari ja selle sõpru, Mirri-Marri ja Liila-Luud, kes vabastasid neid viletsusest.

Liila-Luu ülendati kuningaaia ülemaednikuks ja salajaseks tõukudekorjamise nõunikuks. Ussid kadusid kuningaaedadest viimseni. Mirri-Marr aga sai tiitli „tema kuninglik kiisu“ ja võis nüüdsest peale segamatult laulda oma nurrulaulu.

Kange karujaht

K. Töldsepp

Aino Bach'i illustratsioonid

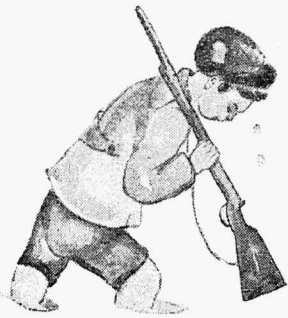
Soopre talu taga metsas —
nagu oleks aru otsas —
kolas ringi vana karu,
tõstes vaikselt metsas maru.

Soopre rahvas oli mures
nähes vaenlast kiskjas suures.
Karu nuhkis siin ja seal,
puistas vilja põllu peal.

Viljarõugud tuulas segi,
loomadele hirmu tegi.
Õuest lehmad kartsid astu,
toetasid sõrad vastu.

Tuli talvel maha lumi,
mesikäppa valdas uni.
Mõmisedes ennast peitis,
peidukohta maha heitis.

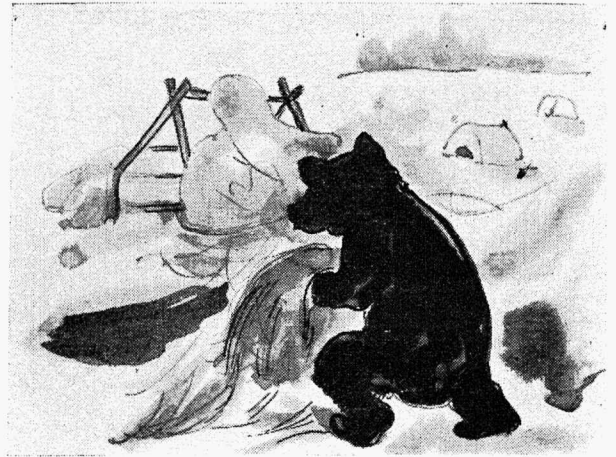
„Kui nüüd leiduks julgeid kütte, —
võtaks karujahi ette,“
sõnäs Soopre peremees
tihti lauas istudes.

Kui siis ühel päeval minna
tuli isal-emal linna,
Kaarel, Juku ja ka Kusti
tundsid karujahi lusti.

Kaarel kahmas selga püssi,
Kusti kätte suure pussi,
Jukul' anti panna ja pada,
miska karu äratada.

Krantski suurel jahiretkel
oli vilgas igal hetkel.
Lumes hüples, lumes rassis,
tohutumat teivast tassis.

Tee peal mõnda jänest nähti,
kuid neist vähe välja tehti.
Sest kes puutub arga looma,
kui läeb uhket saaki tooma.

Kuidas leida karu üles,
kui ta puhkab lume süles
metsakurus, peiduurkas?
Meestel möte pähe torkas.

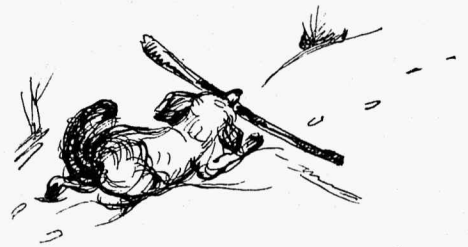
Tagus panni vastu pada,
nagu oleks lahti sõda.
Krantski tahtis olla tulus,
haledasti kaasa ulus.

Äkki poisid jahmatasid,
lumivalgeks kahvatasid.
Maa seest kostis: „mömm“ ja „urr“,
mätas ringi käis kui vurr.

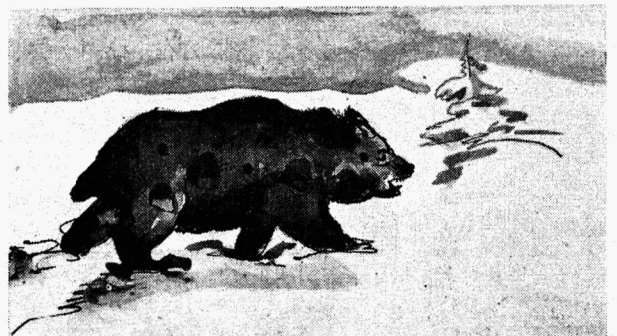
Kaua kütid kongerdasid,
lumehangis songerdasid,
kuni palgeilt tilkus higi,
väsimuski tikkus ligi.

Viimaks leidsid suure mäta,
istusid ta peale ritta.
Kusti võttis panni-paja,
tõstis ajaviiteks kaja.

Mättast karu välja jõudis,
kära kohta selgust nõudis.
Poistel polnud enam mahti,
Kaarli püss läks hirmust lahti.

Aimates nüüd kurja, paha,
karu tahtis säästa naha.
Rühkis ruttu metsa poole,
jättis poisid endi hoole.

Must kass ja vanatont

Leida Tigane

Kaeramaade juurde tuli paar päeva enne jõulu must kass. Nähtavasti oli ta ära eksinud ega leidnud oma õiget kodu enam üles. Ta oli nii täiesti must, et lapsed keerasid teda küll põrandal mitu korda ringi, aga kuski ei näinud ühtki valget karva.

„Nõiakass,“ ütles vanaema.

„Mispärast nõiakass?“ pärisid Mart ja Kärt.

„Sellepärast,“ seletas vanaema, „et vanasti usuti, nagu saaks musta kassiga igasuguseid nõidusi teha.“

„Missuguseid?“ pärisid lapsed ja istusid ootavalt teine teisele poole vanaema. Kass tuli ka ja hüppas vanaema sülele, nagu tahaks temagi kuulata, mida inimesed jutustavad mustadest kassidest.

Vanaema mõtles järele.

„Ma jutustan teile sellest, kuidas vanasti usuti musta kassi läbi rikkaks saavat,“ ütles ta.

„Meil ükskõik,“ ütles Kärt. „Peaasi, kui see on hästi huvitav.“

„Nurr-nurr-nurr!“ laulis kass.

„Nojah, vaadake,“ algas vanaema jutustust, „selle loo rääkis mulle mu ema-kadunuke. Et vana-aasta öösi kell kaksteist tuleb võtta must kass, ajada kotti, siduda kotisuu üheksa sõlmega kinni ja minna kiriku juurde. See tähendab, kass tuleb kotti panna juba enne kahteistkümmet, keskööl peab juba kiriku juures olema. Siis tulevat vanatont ka sinna ja küsivat, et kuule, mis sul seal kotis on? Ah ei, vanainimese pea, ei pea enam nii hästi kõiki asju meeles, enne peab ikka kolm korda jooksuma ümber kiriku, siis alles tuleb vanatont. Nojah, siis, et mis kotis on? Aga seda ei tohtivat öelda, et kass on, peab ütleva jänes.“

„Miks siis jänes?“ segas Mart jutu vahele.

„Sellepärast, kuula nüüd, küll ma räägin. Vanatont tahtvat jäneist ära osta.“

„Ei tea, mis ta sellega teeb?“ ei saanud Mart jälle oma uudishimu pidada.

„Ei tea,“ sattus vanaemagi kimbatusse, „ema ei öelnud seda.“

„Võib-olla ta tahab saada jänesepraadi uueks aastaks, aga endal ei ole püssi, millega lasta,“ oletas Kärt.

Aino Bach'i illustratsioonid

„Aga misjaoks siis kass tuleb kotti panna, võiks ju jänes,“ arvas Mart.

„Sellepärast, et jänesel pole niisugust võimu, mis vanatondi juurde tõmbaks. Aga mustal kassil on. Teda nimetatakse ju, ma alguses kohe ütlesin, nõiakassiks.“

Kärt vaatas natuke hirmunud kassi poole, kes oli vanaema süles kerra tõmbunud ja rahu-likult magama jäänud.

„Rumal laps,“ noomis vanaema. „See on ju vanarahva jutt. Aga kui sa kartma hakkad, siis ma enam edasi ei räägi.“

„Ei karda,“ töötas Kärt ja tegi kohe pilgu julgemaks. „Mitte sugugi ei karda.“

„Hea küll,“ ütles vanaema. „Ma siis räägin lõpuni. Kuhu ma jäin? Ah, et kass tuleb kotti panna.“

„Ei,“ tuletas Kärt meelde, „sa said juba sinna kohta, kus tuleb öelda, et ei ole kass, vaid jänes on.“

„Ahah. Nojah, ja ajab peale nagu uni, et „võta hinda mis võtad, aga müü ära“. Siis võid küsida nii suure rahapatsaka nagu ise mõtled, vanatont ilma sentigi alla tingimata maksvat sealsamas peo peale.“

„Kas siis ka, kui keegi küsiks sada krooni?“ küsis Mart.

„Isegi miljoni. Ma ju ütlesin, et niipalju kui aga meelde tuleb. Aga pärast raha kättesaamist tuleb kohe jooksmata pista, otsejoones kõige lähemale ristteele. Vanatont, tema paisatab üldse olevat inimeste vastu umbusklik, ja eks ta, nagu muinasjutud räägivad, ole ikka küllalt saanud nahutada kah, see hakkavat sealsamas küünte ja hammastega kotisuu sõlmi lahti harutama, ja kui näeb, et on jälle sisse kukkunud, hakkavat kohe petist taga ajama, et nüüd sööb ära.“

„Oi!“ hüüdsid Kärt ja Mart ühest suust.

„Jah,“ ütles vanaema, „nii see olevat. Sellepärast peabki ruttu ristteele jooksmata ja sinna seisma jääma, sealt ei saa vanatont kätte. Käivad küll ümberringi, aga puutuda ei tohi. Noh, kui nägevat, et muidu ei saa, hakkavat meelitama. Näitavat eemalt kuldraha-kotti ja muid ilusaid asju ja kutsuvat sõrmega, et tule siia, saad endale. Aga rumal oled, kui lähed.“

„Siis sööb ära?“ küsis Mart põnevalt.

„Vist küll,“ arvas vanaema. „Või viib põrgusse või mine tea, mis teeb. Alles kui kukk laulab kolmandat korda, siis peab vanatont põrgusse tagasi minema ja siis võib see, kes talle jänese pähe kassi müüs, minna kuhu tahab. Vanatont ei saa talle enam midagi teha ega raha käest ära võtta.“

„Egä see õigus ei ole, vanaema?“ nõudis Kärt.

„Küll sina oled rumal,“ noomis vanaema. „Kas ma ei ole sulle mitu korda öelnud, et see on muinasjutt.“

Lapsed ei vaielnud enam vastu. Aga järgmisel hommikul hakkasid nad kuuldu üle omavahel arutama.

„Vahest see on siiski õigus,“ ütles Mart. „Võib-olla vanaema ei tea isegi. Ja keegi pole proovinud ka.“

„Kes see julgeb proovida,“ arvas Kärt. „Vanatont ju kardavad kõik.“

„Mina küll ei karda,“ ajas Mart rinna ette.

„Mina ka ei karda,“ ütles Kärt natukeseaegse mõtlemise järele. „Mis ma tast kardan. Ma teen niiviisi sõrmedest risti ja näitan seda talle. Siis ta kindlasti ei julge ligi tulla.“

„Noh, muidugi ei julge,“ lausus Mart asjatundlikult. „Vaata kui siis ei hakkagi teine ehk enam ümber hiilima ja kuldraha pakkuma, plagab kohe põrgu poole, nii et tuul taga.“

See asi huvitas neid väga. Iga päev arutasid nad seda omavahel ja kui jõudis kätte vanaaasta, olid lapsed teinud otsuseks, et lähevad öösi nende kodu lähedal asetseva kiriku juurde ja teevad proovi.

„Mis siis,“ ütles Mart, „kui ta ei tule, siis ei tule ja me näeme, et see oli tõesti muinasjutt. Kui aga vanatont tuleb, küsime hulka raha, miljoni kohe, ja oleme korraka rikkad.“

„Siis ostame kohe kilo šokolaadi,“ vaimustus Kärt.

„Minu pärast kas või kaks kilo,“ nõustus Mart. „Ja selle uhke voolujoonega auto toome ka ära, mis Pääsukese mänguvasjade-kaupluse aknale oli välja pandud.“

Enne oli vanaaasta õhtuks endi juurde hulka võõraid kutsunud, sellepärast oligi lastel hea ära lipsata. Nad ütlesid, et lähevad magama, aga ise hiilisid sahvrisse, kuhu neil juba päevaajal oli kaks tühja kartulikotti valmis pandud. Teise sisse pidi pandama kass, teine aga kavatseti kaasa võtta saadava raha jaoks.

„Kui me raha oleme kätte saanud ja hakkame ristteele jooksmata,“ rääkis Mart, „(ma arvan, kõige lähem on vist see, kus jooksevad risti Mardika ja Kaalu tänav), siis mina võtan koti selga ja sina lükka tagant. Ta ei saa kahte sõlmegi lahti, kui me juba oleme kindlal kohal.“

Kass meelitati vorstiviiluga juurde ja pis-

teti kotti, kuigi ta vastu punnis ning kõik küü-
ned laiali ajas.

„Aga ei tea, mis vanatont talle teeb, kui
jätame ta tema kätte?“ küsis Kärt kaheldes.

„Ei tee midagi,“ trööstis Mart. „Sa ju kuul-
sid, kuidas vanaema ütles, et ta ei taha kassi,
vaid jänest. Jätab ta lihtsalt sinnapaika ja
tuleb meid taga ajama. Ja ära sa arva, et see
kass lasebki endale midagi teha, kui lööb küü-
ned välja, siis vanatont hoidku aga silmad eest.“

See seletus rahustas Kärti täiel määral.
Nad sidusid ühiselt kotisuule nööriga üheksa
hästi tugevat ja keerulist sõlme ette, mille peale
Mart viskas selle üle õla. Kärt võttis raha jaoks
määratud koti kaenlasse ja siis hiiliti tasakesi
uksest välja ning trepist alla. Eesuks oli õn-
neks lahti, perenaine polnud seda lukku keera-
nud, sest maja oli külalisi täis.

„Lähme ruttu,“ ütles Mart. „Kell saab
paari minuti pärast kaksteist.“

Nad jooksid nii mis jõudsid. Ja saabusid
ka just õigel ajal kiriku juurde. Siin seisatusid
nad ja vaatasid ümber. Tänavad olid kõik tüh-
jad, ainult õige kaugel oli näha üks inimene,
kes aga ka otsekohe kadus ümber tänavanurga.
Mõlemad tundsid, et natuke imelik hakkas.

„Kas jookseme?“ küsis Mart.

Kärt vaatas kaheldes kirikut. Siin, ees,
pöles latern ja oli päris valge, aga seal, kus
asus kiriku altaripoolne ots, oli kottpipe.

„Ei tea,“ ütles ta, „ootame veel natuke.“

„Mida siin oodata,“ ajas Mart peale. „Kell
on täpselt kaksteist ja ega ta igal ajal ei tule
Sa vist kardad?“

„Ei karda,“ vaidles Kärt, „mul ainult jalg
tõmbas natuke krampi.“

Mart piilus ise ka natuke kahtlevalt pime-
duse poole, aga ta ei tahtnud seda mingi hinna
eest näidata, et tal on hirm.

„Lähme,“ ütles ta ja pistis ees jooksmata.
Kärt järgnes talle. Aga niikui nad said kää-
rkambri poolsesse otsa, kass pistis kotis näu-
guma. Ja mida rutemini nad jooksid, seda
kõvemini ta näugus.

Lapsed seisatusid. Kass jäi vait. Aga nii-
pea kui nad jälle hakkasid edasi liikuma, pistis
kass uuesti kisendama.

„Niiviisi vanatont saab ju kaugelt aru, et
see pole jänes, ja läheb poolelt teelt tagasi,“

sosistas Mart, tundes ise suurt heameelt mõtte
juures, et vanatont ei tulekski. Õigust-õelda,
kui ta praegu üksi oleks olnud, ta oleks juba
ammu minema joosnud, ainult see pidas teda
veel kinni, et Kärt oli kaasas, kellele ei taht-
nud mingi hinna eest näidata oma kartust.
Kärdiga aga oli täpselt samasugune lugu.

Korraga sosistas Kärt ärevalt:

„Näe, juba tulebki.“

„Kus?“ küsis Mart ja haaras õe käest kinni.

„Näe, käärkambri nurga tagant.“

Sealt ligines tõepoolest üks tume kogu.
Lapsed pillasid mõlemad oma kotid maha ja
pistsid ilma ümber vaatamata jooksmata kodu
poole. Nad jooksid nii ruttu, et kui nad oleksid
olnud praegu mõnel võistlusel, oleksid nad
kindlasti tulnud esimesele kohale. Nad tormasid
trepist üles, oma tuppa, ja alles kui nad
mõlemad juba seisid tuttava nelja seinaga vahel,
tuli Mardile meelde:

„Oi taevake, kass jäi maha.“

„Ja ta ei saa kotist välja ka,“ haletses Kärt.

Aga et minna kassi kotist välja päästma,
sellele ta ei julgenud mõeldagi.

Seal avanes uks ja isa astus sisse. Tal oli
kummagi kaenla all üks kartulikott. Teine
rabeles ja näugus hirmsasti, teine aga oli vait.

„Ma poleks uskunud, et olete nii halvad lap-
sed,“ ütles isa. „Te seote kassi-vaesekese kotti,
viite kiriku juurde ja viskate sinna maha.
Õelge mulle nüüd otsekohe, mistarvis te seda
tegite? Ja veel südaöösi majast välja hiilida!“

„Meie,“ kogelesid lapsed, „tahtsime raha
saada. Niiviisi saavat uusaasta öösi, kui must
kass on kotiga kaasas ja üheksa sõlmega kinni
kõidetud.“

Isa hakkas kõvasti naerma.

„Küll teie olete mul veel rumalad,“ ütles ta.
„Käite juba mõlemad koolis, aga usute, et
muinasjutud on tõsi. Miks te siis ära jooksite,
kui ma tuln kiriku nurga tagant välja?“

„Mõtlesime,“ sosistas Kärt, sest kõvasti ta
häbenes rääkida, „et see ongi vanatont.“

„Aga vanatondi käest te vist tahtsitegi raha
saada?“ õrritas isa.

Lapsed ei lausunud enam sõnagi, vaid läk-
sid häbelikult kotisuu sõlmi lahti harutama,
mida plaani järgi küll oleks pidanud tegema
vanatont.

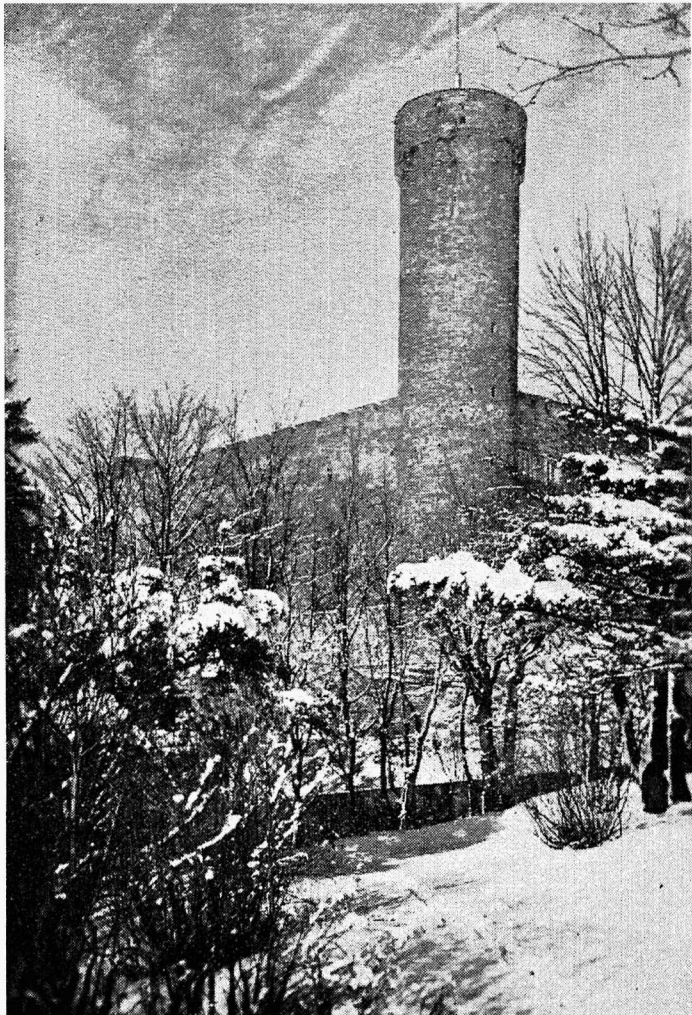

Foto Erka, Tallinnas.

Uhkelt lehvib sini-must-valge Tallinna Toompeal.

Vana sõduri kiri noortele

Uhked ning julged olid meie esivanemad Läänemere kallastel. Kartmatult astusid Kalevid vastu vaenlastele ja nende sangarlikud sõjaretked ulatusid kaugete merede taha. Omal kaunil kodumaal, põhjamaise taeva all nad künsid ja külvasid, küttisid põlistes laantes karusid, hunte, ilveseid ning teisi metsloomi, vahetades võõramaalastega karusnahku relvade ja tarbeainete vastu, mida kodumaa pind ei andnud. Sõjaretkilt pöörduti tagasi vaenlaselt saadud aaretega. Õhtuti, pärast rasket päevatööd, käis suust suhu jutt Kalevite vägitagedest.

Ent siis tulid maale rüütlid, keelel libedad sõnad ja kavalad kõned, seljas raudrüü, mida eestlased veel ei tundnud ja mis neid kaitses tolleaegsete sõjariistade vastu. Eestlane läks sõtta katmata rinnaga, sest see oli mehe vääriline, ega pugunud aralt peitu raudsoomuse taha. Kui võõramaalased nägid, et kavaluse ja pettusega ei saa eestlasi alla heita, töid nad maale oma sõjaväe. Kanges heitluses langes mees mehe järel, varises manalasse sakalaste

vapper pealik Lembitu. Vaenlased vallutasid maa, laastasid Taara tammikud, põletasid eestlaste majad ja röövisid kogu vara. Allaheidetud rahvas pidi võõrastele ehitama kivilossid, kus need hakkasid pidutsema ja prassima maa pärisperemeeste kulul.

Ent nagu Kalevid ise, nii olid ka nende lapsed vaprad, töökad ja uhked. Uuesti, kui vaenlane välja kihutati, hakati kündma, külvama ja ehitama. Nagu nõjaväel kerkisid palgid üksteisele ja peagi seisid ahervaredel uued ning nägusad elamud. Aga vaenlased ei maganud — neid tungis maale läänest ja idast, et riisuda ja purustada seda, mis oli saavutatud raske tööga.

Sajandeid kestis äge võitlus, kus vaenlased püüdsid hävitada lõplikult meie rahvast. Kaua, kaua pidime taluma võõraste ülemvõimu, mille kibedust said veel tunda meie vanemad, kuni saabus suur silmapilk, kus võisime jälle kodumaalt välja kihutada võõrad võimukandjad. See oli siis, kui algas Vabadussõda.

Palavikulise kiiruga asusid mehed sõjaväe ridadesse. Korjati kokku vähesed relvad ja alati võitlust hiiglaslikus ülekaalus oleva vaenlase vastu. Isegi kaugelt võõrsilt ruttasid kodumaale parimad pojad, et võita või surra vabaduse eest.

Leidus palju tarku ja vahvaid väepealikuid, kes koondasid mehi eesti lipu alla, ja kõikide ette asus tubli väejuht, silmis välkumas vahvus ja võidutuli.

Kiirelt koondas ta oma väikesi sangarirühmi sinna, kus vaenlane seda kõige vähem lootis, ja murdis oma vahvate sõduritega läbi mitmest vaenlase rindest.

Kuid arvult mitmekordselt ületava vaenlase ees rauges sõdurite jõud.

„Isamaa on hädaohus!“ käis hüüe üle kodumaa ja pani südamed värisema.

Kust pidi veel mehi tulema?

Koolipinkide vahel, kus õppisid noored, tekkis vaimustustorm.

„Meeste jõud on lahinguväljadel väsimas!“ hüüdsid ühed. „Meie emad ühes väikeste vendade ja õdedega on abitult kodus ja satuvad vaenlaste meelevalla alla!“ hüüdsid teised. „Isamaa kutsub meid ja nõuab meilt meeste tegusid.“

Kartes hilineda, nad panid käest raamatud, et asuda vabadusvõitlusele. Kiirelt õppisid nad sõjakunsti ja läksid appi väsinud väeosa-dele.

Kui noored saabusid, hüüdsid vanad sõdurid: „Elagu noored sangarid!“ ja tungisid uue jõuga kallale vaenlasele. Palavates lahingutes ja hädaohtlikel silmapilkudel näitasid noored imetlustäratavat julgust ja vahvust, nii et vaenlane taganes kohkunult, jättes maha relvi ja laskemoona. Sõjasaagiks saadud suurtükide torud pöörati kohe vaenlaste vastu, sõja-

heitlus kestis edasi, kuni viimne vaenlane oli paisatud kaugele kodumaa piiride taha.

Ligi kakskümmend aastat on sellest möödunud. Teie, noored, võite õppida ja koguda tarkusi kodumaa kasuks oma emakeeles, nagu teised iseseisvad ja võõrastest sõltumatud rahvad. Ja kui kunagi jälle peaks isamaa olema hädaohus ning meeste jõud rauged, astute teiegi, noored sangarid, võitlejate ridadesse, poisid lahinguväljal, tüdrukud kodus aidates, kuni on hävitatud viimne vaenlane.

Vana sõdur.

Pealiku käskjalg

(Algus 11. leheküljel.)

Ei, ta läheb tagasi, läheb poolakate laagrisse kirja järele, saagu mistahes! Valutavate liikmetega ronis ta jälle hobuse selga, kellele see ka sugugi ei paistnud meeldivat. Ja siis uuesti tulnud teed tagasi!

Kuid kas need polnud tagaajajad, kes tulid talle vastu? Tõesti, see oli sõjameeste salk, sest kes muidu teeks sellist kära. Nüüd jõudis Jaanus teelahkmele ja kõhkles, kummale poole pöörduda. Ta oleks veidi kauem mõelnud, kui hobune korruga poleks hirnatanud ja jooksma pistnud. Ja hoolimata Jaanuse püüdeist teda takistada, jooksis ta otse sõduritele vastu. Ta jooksis nii kiiresti, et Jaanus ei julgenud ka maha hüpata ja metsa joosta, kuigi ta seda tahtis teha.

Siis tõusis päike ja heledas valguses märkas isegi Jaanus, et need sõdurid polnud poolakad. Need olid rootslased.

Jah, ta oli päästnud küll oma elu. Aga mehesõna?

Seal eraldus sõdurite hulgast üks ja kihutas talle vastu. Oli see tõesti võimalik? See oli ju tema vana sõber, see oli mees, kes oli andnud talle kirja, mille Jaanus nüüd nii hooletult kombel oli kaotanud. Oh, hea oli seegi, et ta sõber oli pääsenud poolakate käest, vähemalt tema surmasüü polnud siis Jaanuse hingel.

„Poiss, on see võimalik!“ hüüdis sõjamees. „On see ime või näen ma unes? See oled sina ise, elus ja terve?“

Ja ta tervitas Jaanust nii tormiliselt, et see pidi valu pärast peaaegu karjuma.

„Jah, mu sõber,“ ütles Jaanus siis, „ma pole seda siiski väärt. Mul ei ole enam kirja, mille usaldasid mulle.“

„Missugust kirja? Ah, taevake, seda kirja ju polnudki.“

Nüüd jäi Jaanuse suu päris lahti, ega osanud ta enam midagi küsida.

„Jah, armas sõber,“ ütles rootslane üsna tõsiselt, „ma olen sinu ees suur süüdlane. Talitasin kui Juudas, ja sinu surm oleks tulnud mu hinge peale. Ei olnud seal sadulas mingit kirja, saatsin su ainult poolakatele söödaks, et ma ise teadetega seda kindlamini läbi pääseksin. Jah, aga nüüd on kõik hästi — sa oled nagu ime läbi elus, ja pean tõesti uskuma, et sa oled kas väike kurivaim või on sul hea vaim kaitsejaks. Nüüd aga on poolakad samahästi kui löödud, ja homme

õhtuks võin su tervelt koju viia. Ma ei tea, kas on keegi õnnelikum selle üle kui mina ise.“

Ja alles nüüd ärkas Jaanusele meelde:

„Taevake, mis ütleb ema! Seda nahatäit, mis ma saan!“

„Pole viga,“ lohutas sõjamees. „Ma tahan näha, kas keegi julgeb puudutada minu sõdurit. Jah, nüüd oled minu mees.“

„Sinu mees?“ küsis Jaanus. „Kes sa siis õieti oled?“

„Oh, ainult üsna väike ohvitser ja minu all on päris väike lipkond. Aga kui kogun sinna veel sinu suguseid mehi, siis olen varsti kõige võimsam mees sõjaväes.“

Kuid Jaanus raputas uskumatult pead.

„Ole sa või kindral ise — minu ema ei karda ei santi ega saksa.“

Aga ega see asi tõepoolest nii halvasti lõppenud. Kui poolakad olid löödud — ja see oli seda kergem, et nad hoidsid isegi oma seljad rootslastest eemal, taganesid kiiresti järelevägede juurde — siis marssis terve Rootsi vägi sepp Matsi majakesest mööda.

Matsi ja Malle rõõm poja jälleleidmise üle oli nii suur, et nad tal juuksekarvagi ei kõverdanud. Ainult sellega, et Jaanus tahtis sõjameestega kaasa minna; polnud kumbki nõus. Nii pidi Jaanus seekord veel maha jääma, sest suurest ratsutamisest oli ta ka ise niisuguses seisukorras, et ei tahtnud istumise peale mõeldagi.

„Noh, tuled siis edaspidi,“ ütles ohvitser lahkudes Jaanusele. „Siis, kui jõuad ühe käega mõõka hoida.“

„Jah, aga ma kardan, et selleks ajaks on sõda otsas,“ ütles Jaanus.

„Annaks Jumal!“ ohkas ema.

„Ei ole karta,“ ütles rootslane. „Nii kaua kui on suuri kuningaaid, on neil ka vaenlasi ja võitlemist.“

Ja siis nad ratsutasid edasi lippude lehvides ja relvade tärisedes, kuna sepp Mats ja tema poeg Jaanus vaatasid neile järele nii kaua, kui veel paistis viimne piigiots.

„Arvan, et see kuningas toob viimaks rahu,“ ütles sepp. „Ja kuigi me olime hirmust otse küpsed, olen nüüd uhke, et sinagi, mu poiss, oled selleks omajagu kaasa aidanud.“

Külaskäik ristiisa juurde

Peeter külastas õige sageli oma ristiisa, kohalikku laialdase praksisega arsti. Sinna minnes tundis ta alati suurt rõõmu. Selleks oli ka põhjust. Ristiisa näitas talle rohkesti huvitavaid pilte, laual võis Peeter näha igasuguseid läikivaid asju, nuge, tange jne. Ka hambatõmbamise tangid olid seal. Salaja katsus Peeter proovida, kui kergesti hammast saab välja tõmmata, kuid tangid ei püsinud sugugi ta hammastel. Isegi üks imelik metallist liikuva osutiga võru oli seal, mida pigistades ristiisa näha võis, kui palju pigistaja käes on jõudu. Peeter ei suutnud seda küll kuigi palju pigistada, kuid ristiisa ütles, et sellest jätkuvat täielikult temavanusele õpilasele. Küll kasvades jõudu tuleb kättesse, oli ta lausunud. Veel võis ta seal näha imelikku aparati — ristiisa nimetas seda mikroskoobiks. Väikesele klaasile määris ristiisa mingit vedelikku või muud ainet, mida haiged talle töid, siis loputas ta seda mitmete värvidega, kuivatas ja asetaskoobi toru alumise otsa alla. Kui Peeter toru ülemisest otsast nüüd sisse vahtis, võis ta seal näha igasuguseid värvilisi kriipse ja punktikesi. Need olevat haigusidud, seletas ristiisa. Peeter ei suutnud küll neid hästi eraldada, püüdes kaunis kaugelt torusse piiluda, sest kes neid idusid teab, ehk tulevad klaasi pealt ära ja talle kallale. Kuhu jääb siis kooliskäimine, millest Peeter nii väga lugu peab. Ristiisa ütleb küll, et need idud on nüüd klaasil surnud, aga kes neid teab! Naabripere-mehe koer lamab ka kui surnud, aga kui sabast kinni haarad, hammustab kohe.

Täna oli Peetrikesel ristiisa poole minnes suur mure südamel. Tema lauanaaber koolis, Orvi-nimeline temavanune poiss, haigustus kopsupõletikku,

nagu ristiisa seal käies oli vanematele öelnud. Ning haigus tekkinud külmetuse tõttu. Peetrit vaevas see asi väga. Nad olid ju Orviga kahekesi käinud enne haigustumist suure tuulega mere ääres laineid vaatamas. Orvi, kes ema keelule vaatamata palja kuuega oli, tundis seal tõesti külma. Kas temal, Peetril, ka külm oli, seda ta ei mäleta. Ema käsul pani ta küll nurisedes palitu selga, kalossid jalga ja kindad kätte. Nagu ei oleks ta tundnud külma — aga tõesti ei mäleta. Orvi, tema küll lõdises, kuid koju joostes suutis ta kuuevael Peetrist ette jõuda ja see oli juba midagi. Jah, Peetrit vaevas väga see asi. Tal oli meeles, et ristiisa rääkis, et igal haigusel on oma tekitajad. Kui nüüd aga Orvi kopsupõletiku-tekitajad ometi talle kallale on hüpanud samal ajal kui Orvilegi, ja nüüd ehk peab ka tema haigeks jääma!

Põksuva südamega astus Peeter ristiisa uksest sisse ja, leides viimase üksinda toast mingit ajakirja lugemas, ei suutnud ta end enam pidada ja pahvatas välja: „Kulla ristiisa, ütle, kas mina ka jään haigeks. Käisime Orviga kahekesi siis mere ääres, kui ta ennast külmetas. Mul küll külm ei olnud, panin nii nagu ema käskis palitu selga, kindad kätte ja isegi kalossid olid mul jalas. Aga kas Orvi haigusidud ei tulnud ka mulle kallale?“

„Või siis nii on sinuga lood, mu poiss,“ ütles naeratades ristiisa. „Noh, vaatame järele.“ Ta käskis Peetril suu lahti teha, võttis kapist puupulgakese, keerutas selle otsa ümber vähe vatti ja ütles: „Hoiaga nüüd suu ilusti laiali lahti, nagu seda ikka teed, kui ma su kurku vaatan. Nii — nüüd aja keel välja ja ütle pikalt a-a-a-a. Ära karda midagi, haiget ei tee ma sulle, on ainult vähe kōdi. Noh —

ongi valmis.“ Peetril oli küll pisut kōdi ja halb tunne, kui ristiisa pulgakest otsa ümber keeratud vatiga kurgus edasitagasi liigutas, kuid mõeldes haigele Orvile surus kõhatamise vapralt tagasi. Ainult silmad läksid täiesti iseenesest märjaks. Nüüd vaatles ta suuril silmil ristiisa tegevust. See hõõrus kurkupistetud vatiga klaasi, nagu ikka haigete poolt uurimisele toodud asjadega tegi. Siis tõmbas klaasi peale õhus õõtsutamist läbi piirituslambi leegi. Siis valas klaasile üht ja teist värvi, viimaks kuivatas klaasi kareda paberiga ja asetask mikroskoobi toru otsa alla. Mõne silmapilgu järel kutsus ta Peetri enda juurde: „Noh, Peeter, tule ja vaata siia sisse — mis sa seal näed?“ „Kulla ristiisa,“ hüüdis Peeter peale mõnehetkelist vaatlemist. „Siin on ju hulgaliselt samasuguseid haigusid, nagu sa mulle neid näidanud oled. Ole pai ja ära lase mind nüüd haigeks jääda! Anna mulle kiiresti rohtu, mis aitaks. Rohi võib ka hästi kibe olla, kui sul magusat ei ole, kuid ära lase mind haigeks jääda!“ „No-noh, täismees,“ rahustas ristiisa poissi, „oota aga enne ikka, mis ma sulle räägin. Seda arvasid sa õieti, et need kriipsud ja täpid on haigusid. Kuid neid leidub alati, ka kõige tervemalgi inimesel ninas, suus ja kurgus. Seal on nad uinavas olekus, nagu magav Tuksu naabrist-peremehel. Kui sa teda ei puuduta, ei kisu teda sabast, ta ei puuduta ka sind. Samuti on nende idudegagi. Tervele inimesele ei suuda need idud üksinda midagi teha. Kuid kui külmetuda, nagu seda Orviga juhtus, siis muutub suu limanaha loomulik vastupanujõud väikeseks, idud saavad sellest kohe aru, nagu Tukski, kui talle peale astud, ja tormavad kohe inimese kallale. Sina olid hästi rõivastatud, külm sulle midagi ei suutnud teha ja sa jäid terveks.“ „Kui-

das see siis on, ristiisa, kas haigusid külmetuseta midagi ei suuda teha?“ „Paljudel kordadel küll, kuid on ka niisuguseid idusid, mis kipuvad alaliselt inimesele kallale, kui aga inimesega kokku puutuvad. Kopsupõletiku puhul on ikka ka süüd külmetumisel.“

„Aitäh, ristiisa, nüüd on mul hea meel, et tean, et ma haigeks ei jää!“ hüüdis Peeter.

Peale mõne silmapilgu, kus Peeter seletama pidi, kuidas elavad ema ja isa, mis uudist on koolis jne., lippas ta juba kiirelt kodu poole. „Ema,“ hüüdis ta juba ükselt, „ära ole mulle kuri, et ma vahetevahel sulle vastu rääkisin, kui käskisid mind soojalt rõivastuda niiskete ja külmade ilmadega õue minnes. Tean nüüd, et sa ei tahtnud, et ma haigeks jääksin. Nüüd seletas mulle ristiisa, mis tähtsus on külmetusel haigustumise puhul. Nüüd juba hoolitsen ise, nagu mees kunagi, enda eest, sest ma ei taha jääda haigeks.“

Agar ristiisa juurde lähen õige pea tagasi. Ta lubas mulle veel paljugi rääkida, kuidas tekivad haigused ja kuidas saan nendest hoiduda. Samuti kutsun ma enesega kaasa veel teisi sõpru. Ristiisa lubas seda.“ Naeratava näoga silitas ema Peetri pead, sest ta teadis ja sai aru, et Peeter on hulga targemaks saanud.

A.

Väljas kõrged valged vallid,
võtkem kätte lumepallid.
Kes meist pihtab — pihta saab?
Võitlus kõiki karastab.

Laste oma nurk

Tööd on võetud Tartu linna VI algkooli ajakirjast „Mesilind“.

Kuidas meie kool võitis rändkuju.

L. Rammu, VI kl.

Meile teatati, et sel aastal jälle tuleb koolidevaheline teatejooks 20 × 60 m. Olime ärevil — keda nüüd valitakse jooksjaiks? Ühes võimlemistunnis tegime proovi, kes jookseb hästi. Siis veel ei valitud jooksjaid. Järgmisel päeval kutsuti ujula juurde esimesele proovile neid lapsi, kes ise tahavad jooksust osa võtta. Siin valiti jooksjad välja. Käisime mitmel harjutusel küll ujula juures, küll spordiplatsil Tallinna tänavas. Lootsime, et kõik läheb hästi võistluspäeval.

Laupäeval, 19. septembril, õpetati meile rivis marssimist. Pühapäeval, 20. septembril, ilmusime kella üheteistkümneks kooli. Õues rivistusime neljakaupa. Kolm kodutütardevormis tütarlast kandsid rongkäigu ees kooli lippu. Marssisime üle Vabadussilla, kus meie kooliga ühines Tööstuskool oma orkestriga. Rüütli tänavas asus H. Treffneri gümnaasium orkestriga meie ette. Lõbus oli marssida orkestrite saatel. Linnast läbi minnes kuuldigi nii ühelt kui teiselt poolt sosinat: „Vaata, kus eeskujulik kool, lapsed nagu sinised postid marsivad sirgeis ridades.“

Tamme staadionile jõudes viidi lipp tribüünile, pealtvaatajad istusid jooksutee äärde pinkidele, kust oli hea jooksu jälgida, ja jooksjad läksid riietuma.

Kui nad trepist üles läksid, olid ühe teise algkooli jooksjad juba riides. Nad pilkasid meid, et meie võistlusel kaotavat! See riivas meid. Nad võitsid möödunud aastal rändkuju ja lootsid ka nüüd võita. Igatahes oli neil kahju kuju käest ära anda. Sellest siis tuli ka see pillkamine.

Riietusime pea ja läksime jooksuplatsile ootama, millal meie kord tuleb. Ka endine koolijuhataja asetäitja oli spordiplatsil. Ta soovis meile võiduks õnne. Samuti soovisime tema poistele saavutada võit.

Jooks algas. Küll olime ärritatud, kui meie kord tuli joosta. Meid asetati viienda algkooliga kõrvuti. Esimestele jooksjatele anti pulk kätte ja kõlas komando: tähele panna, valmis olla, hopp! Kartsime väga, kui meie jooksjad jäid esialgu teistest taha. Toots oli väle jooksja, ta jõudis teistele järele, ja peagi olime meie neist ees. Süda värises, kui mõtlesin enese

jooksu peale: ei tea, kuidas läheb! Ega muud või juhtuda, kui et pulk maha kukub. Aga polnud viga, saime teistest palju ette.

Tuju tõusis. Küll siis karjusime jooksjatele: „Juurde, juurde!“ Ja nii saimegi 20 × 60 m jooksus esimese koha!

Meil oli väga hea meel ja võimlemisõpetaja oli eriliselt rõõmus. Olime uhked võidu üle!

Läksime riietusruumi. Teised algkoolid olid kaunis nukrad. Aga mis meil neist, võidu saime meie! Endisi pilkajaid seal enam ei olnud.

Pärast jooksid veel algkoolide poisid ja siis keskkoolid, kuid see jooks meid enam palju ei huvitanud.

Kui kõik oli läbi, algas auhindade väljaandmine. Meie õpilastest läks Toots auhinda vastu võtma. Meie algkool sai auhinnaks rändkuju.

Koolid lahkusid staadionilt. Meie läksime kõik koos kooli ja sealt igauks koju.

Möödus paar päeva ja kuju toodi kooli. Koolijuhataja andis esmaspäeval kuju meile üle. Mõne päeva pärast saime ka diplomi kätte. Pärast seda pildistati jooksjaid. Kui tuleval aastal veel saame esimese koha, siis on kuju jäädavalt VI algkooli omandus. Hõissa, hõissa, meie võit! Laulame ja hõiskame — tuleval aastal võidame!

Praegu on kuju lauluklassis ja tuletab kõigile meie võitu meelde.

Miks pole katuseid lindude pesadel.

E. Tetsman, IV kl.

Elas kord lõokesepaar. Kevadel lendasid nad lõunamaalt meie maale. Siin ehtasid nad endale kena pesakese. Emalind munes kolm väikest muna ja hakkas hauduma, kuna isalind otsis emasele toitu. Kui isalinnul aega üle jäi, istus ta pesaäärele ja jutustas lõbusaid jutte.

Kord oli vihmane ilm. Lõokesed istusid nukratena pesas. Siis arvas isalind, et ilusa ilmaga peaksid nad oma pesale katuse peale ehitama — kaitseks vihma eest. Emalind oli sellega nõus.

Järgmisel päeval oligi ilus ilm. Isalind tahtis hakata katust ehitama, kuid emalind ütles: „Kui me katuse ehitame, siis ei paista enam päikest pessa.“ Nad jätsid seekord katuse ehitamata.

Siis tuli jälle halb ilm. Nüüd otsustasid nad kindlasti katuse ehitada. Aga kui tuli päikese-paistene ilm, jäeti see nõu jällegi pooleli.

Nii kestis see ikka edasi, ja lõokesed jätsidki katuse ehitamata.

TELLIGE „PÄIKE“

Lindude kaitseks.

E. Laine, VI kl.

Külm on, pakane paugub, lumega on kaetud kõik linnad, aasad ja põllud. Linnukesed siristavad kurvalt — neil on külm ja kõht nii tühi, sest lumi on matnud toidu enese alla ja talveuni uinutanud putukad. Nad sureksid nälga, kui ei aitaks neid inimese hoolitsev käsi. Oleme näinud Toomemäel, botaanika-aias ja isegi paljudes majades ja aedades lindudemaju — need on kõik lindude armastajate ja kaitsejate teatud. Sinna panevad nad toitu, ja linnukesed tulevad rõõmsalt sööma.

Mu isa tegi pisukese majakese. Panin ta aeda mustsõstra pöösaste vahele. Igal lõunajal käin panemas toitu, ja olen näinud, kui rõõmsalt lendlevad linnukesed pöösa kohal, laskuvad majakesele ja söövad, mida keegi tahab, sest olen pannud toitu suures valikus. Ei tule nad üksnes sööma, vaid ka soojendama. Olen riputanud ka pekitükikesi traatide abil õunapuu külge. Neid pekitükikesi tulevad sööma kollaste kõhualustega linnukesed.

Seda kõike olen teinud lindude kaitseks, ja tahan seda ka järgmistel aastatel teha, sest muidu oleks meie talvine loodus eluta.

Mitmesugust

Armas ema!

 n Sinu jaoks. Meie asub

 meeter ust ja piirab õue, mille
 taga on suur kusk sulane tihti

 püüab. Meie aia ääres algab seal
 tõime sügisel mitu tait. Täna aias

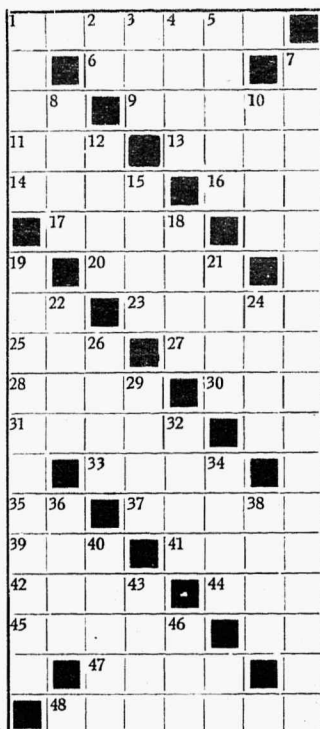
 ümber ja tegi minu suure

 . Põhjalaupäeval sõidan ümber

 . Isa
 kingis sulle ja mulle. Joo
 mulle kaasa noorte aja, jaanile
 aga väike sõja ja üks mängu.
 Tervitab p.

Vanem vend oli väga üllatatud, kui post tõi nooremalt vennalt kirja. „Tohoh, see on ju päris egiptuse kiilkiri!“ ütles ta ja hakkas lugema. Proovige teiegi lugeda.

— Mis on kirjas kirjutatud?

Ristsõnamõistatus.

Sõna demäng.

Põikread: 1. Karde-
tud isik koolis. 6. Omab
põllumees. 9. Tüdruku
nimi. 11. On hommikul
kõige magusam. 13. Hä-
bistav hüüatus. 14. Äki-
line ragin. 16. Sageli
esinev sõnalõpp. 17. Mis
saab igast poisist?
20. Looma sisikonna osa,
mida sööme heal meelel.
23. Matused (murdes).
25. Kardetud, salalik
loom metsas. 27. Vili,
millest saame saia.
28. Mis lükatakse akna
ette? 30. Küsimus.
31. Auk katuseharja all.
33. Vastupidine ülemale.
35. Inimese omadus, mi-
da kõrgelt hinnatakse.
37. Missugune ilm on
merel laevadele karde-
tav? 39. Annab sooja.
41. Ununes. 42. Laua-
mäng. 44. Siduv sõna.
45. Paluma (moodsas

kceles). 47. Maal tarvitav toa nimetus. 48. Eesti linn.

Püstread: 1. Õpilase moodne nimetus. 2. Siduv sõna.
3. Temal. 4. Linnast väiksem asula. 5. Juhtumil. 7. An-
nab koolis peamurdmist. 8. Rohkem. 10. Väike veekogu.
12. Nutan (murdes). 15. Pesemisvahend. 18. Kasvab
metsas. 19. Lauludekogu. 21. Esineb luuletistes.
22. Pean paika. 24. Eesruum. 26. Tarvitatakse kanga-
kudumisel. 29. Mida püütakse merest? 32. Vihmavalang.
34. Ese, millest tulevad kanapojad. 36. Loputan seebist.
38. Terariist. 40. Inetu. 43. Võõrasema moodne nime-
tus. 46. Esineb rehkendamisel.

Iga osavõtja võtku tükk paberit ja pliats. Nüüd on igaühe ülesandeks viie minuti jooksul üles kirjutada nii palju sõnu, kui keegi suudab. Päris lihtne, eks ole? Kuid teie peate ka iga sõna kirjutama tagurpidi üksteise kõrval, nii et sõnadel oleks oma mõte ja tähendus. Tähenduseta sõnu mitte kirjutada. Näiteks:

Siil — Liis,
paras — sarap,
muna — anum,
raas — saar,
elav — vale.

Nagu näete, on siin tublisti peamurdmist. Kes viie minuti jooksul on kõige rohkem selliseid sõnu kirjutanud, on võitja. Proovige kord!

Ülesanne.

Isa aias kasvas kuusteistkümmend pisikest kuuske. Ants ja Jaak palusid isalt luba neli kuuske viia koolimaja ette istutamiseks. „Hüva,“ ütles isa, „seda võite teha, enne aga peate kõik kuused istutama ümber aia, nii et igale servale jääks neli kuuske.“

„Aga see teeb ju välja kuusteistkümmend,“ ütles Ants, „ja koolimajale ei jää ühtegi.“

Isa kehtas õlgu ja ütles: „Katsuge, kuidas hakkama saate!“ Poisid mõtlesid ja mõtlesid, kuidas väljapääsu leida, sest aed oli nelinurkne. Lõpuks aga istutasid nad kuused ümber, nii et igale aiaäärele sai neid neli ja neli jäi veel ülegi. Kuidas nad tegid seda?

TELLIGE „PÄIKE“

Kirja, ristsõnamõistatuse ja ülesande lahendused palutakse saata hiljemalt 10. jaanuariks ajakirja toimetusele Tallinn, pk. 462. Õieti lahendajate vahel jagatakse välja järgmised auhinnad: 1) M. Twaini „Tom Sawyeri imelikud juhtumused“; 2) doomino või male; 3) karp vesivärve.

Uudis!

Järgmises numbris avatakse lugejaile „Päikese Klubi“

„PÄIKE“ ilmub üks kord kuus. Tellimishinnad: 12 kuud — kr. 3.50, 6 kuud — kr. 1.80, 3 kuud — kr. 0.90. Üksiknumber kr. 0.35. Kuulutuste hinnad: kaantel 2. külj kr. 120.—, 3. külj kr. 100.— ja 4. külj kr. 160.—. Tekstis $\frac{1}{4}$ lk. kr. 180.—, $\frac{1}{2}$ lk. kr. 90.—, $\frac{1}{4}$ lk. kr. 45.—. **Kuulutused** ära anda reklaamikeskus „Reka'le“, Tallinn, V. Posti 1 või kirjastuse esindusele Tartus, Suurturg 15-1. Kuulutuste koha valik kindlustatakse võimaluste järgi.

Peatoimetaja ja väljaandja K. S. Einer. Kirjastus „Kuld kiri“. Tegev- ja vastutav toimetaja L. Tigane. Posti jooksev arve nr. 737. Tellida võib ajakirja igast postiasutisest. Toimetus ja talitus Tallinn, Endla 52a-1, abitalitus Tartu, Suurturg 15-1. — Tarvitamata käsikirjad tagastatakse, kui neile on lisatud vastaval arvul postmarke.

Postiaadress: „Päike“, Tallinn, pk. 462.

„Päike“ toob päikesepaistet igasse perekonda!

Avatud

1938. a. **PÄIKESE** 1938. a.

aastatellimine

„Päike“ tuli teie koju ja meeldis kõigile. Üle õo on kasvanud „Päikese“ sõprade ring suureks pereks ja paisub iga päevaga, oodates igatsusega järgmist numbrit, mis iga kord toob uut, ilusat, huvitavat ja üllatavat oma noortele sõpradele, kuid ka nende vanemad ei saa „Päikest“ läbi lugemata kõrvale panna.

Isad, tellides endale ajalehti, ärge unustage „Päikest“.
Emad, tellides endale ajakirju, ärge unustage „Päikest“.

„Päike“ on teie laste suurajakiri.

Kui tellite endale mitu ajakirja, ärge unustage, et ka teie lastele meeldiks neid mitu omada. Väikese kulu teeb tuhandekordselt tasa õnnelik ja tänulik pilk teie laste silmis.

„Päike“ ilmub kord kuus, aastas 12 numbrit.

Järgmine „Päike“ tuleb teile koju 25. jaanuaril.

Soodustatud tellimishind 1938. aastakäigu eest on

Kr. 3.— — kolm krooni —

neile, kes tasuvad selle posti jooksva arve kaardiga, millele tuleb kleepida 6 senti postmarkides, lähimas postiasutises

s. a. jõuludeni kirjastus „Kuldkirja“ posti jooksvale arvele nr. 737.

Tellimisi võib ära anda ka Tartu, Suurturg 15—1, kirj. „Kuldkirja“ esinduses.

Teisel teel soodustatud eeltellimishinda ära anda pole võimalik.

Eeltellijate vahel, kes ära annavad oma tellimise jõuludeni, jagatakse välja kogusummas

50 väärtuslikku kinki:

1. Raamatukogu parimast 3 viimase aasta jooksul eesti keeles ilmunud laste- ja noorsookirjandusest kr. 50.— väärtuses.	10. F-ma „Soennecken'i“ täitesulepea.
2. Fotoaparaat.	11. Jalgpall.
3. Üks paar suuski ja suusakepid.	12. Suur karp vesivärve.
4. Suusadress poisile või tüdrukule.	13. Suur karp värvipliitseid.
5. Üks paar suusasaapaid.	14. Üks kilo šokolaadi ilukarbis.
6. Soome saan.	15. 2 kilo kompvekke ilupakendis.
7. Üks paar uiske.	16.—25. „Päikese“ aastatellimine.
8.—9. Male.	26.—35. „Päikese“ aastakäigu tasuta ilukõide kullaga.
	36.—40. Mänguauto.
	41.—50. Pressitud nahast peenrahakott.

Kinkide saajate nimed avaldatakse jaanuari numbris.

Peale jõulude võtavad tellimisi vastu kõik postiasutised ja tellimiste vastuvõtjad hariliku hinnaga:

12 kuud — kr. 3,50 6 kuud — kr. 1,80 3 kuud — kr. 0,90

Kirjastus „Kuldkirja“ posti jooksev arve nr. 737.

Kirjade aadress: Ajakiri „Päike“, Tallinn, pk. 462.

Andke oma tellimine kr. 3.— suuruses ära juba enne jõulu. Tellijatele toob post ajakirja täpselt ja kiirelt koju!

← V 60

Ar937P
Päike

